

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Azra Beganović

**Izkušnje vzgojiteljev v strokovnih centrih z
otroki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Azra Beganović

**Izkušnje vzgojiteljev v strokovnih centrih z
otroki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2024

Izkušnje vzgojiteljev v strokovnih centrih z otroki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem

Povzetek magistrskega dela

Agresivno vedenje otrok in mladostnikov predstavlja velik izziv za vzgojitelje, zlasti v ustanovah, kjer so nameščeni otroci z vedenjskimi in s čustvenimi motnjami. V strokovnih centrih so otroci s tovrstnimi težavami, center jim nudi prostor in podporo za njihov razvoj in izobraževanje. Otroci tu bivajo čez teden, nekateri tudi čez vikend, kar pomeni, da vzgojitelji preživijo veliko časa z njimi in se pogosto srečujejo z agresivnim vedenjem. V času svojega dela v tem centru sem večkrat priča agresivnim izbruhom otrok. To me je spodbudilo, da podrobneje raziskujem, kako se vzgojitelji spoprijemajo s temi situacijami, kakšne izkušnje imajo ter kako ocenjujejo svoje delovne metode in strategije. Pogovori s sodelavci so razkrili številna vprašanja in dileme, ki se pojavljajo pred, med in po agresivnih izbruhih, kar kaže na potrebo po sistematičnem raziskovanju tega področja. Glavni cilj te raziskave je pridobiti poglobljeno razumevanje izkušenj vzgojiteljev v strokovnem centru Frana Milčinskega Smlednik pri delu z agresivnimi mladostniki. Posebej me zanima, kako se vzgojitelji pripravljajo na spopadanje z agresijo, kako jo obvladujejo ter kakšne posledice ima to za njihovo delo in počutje. Na podlagi pridobljenih podatkov želim predlagati izboljšave v pristopih in podpornih mehanizmih za vzgojitelje. Raziskava bo prispevala k boljšemu razumevanju izzivov, s katerimi se spopadajo vzgojitelji v ustanovah za otroke z vedenjskimi in s čustvenimi motnjami. Pridobljeni rezultati bodo koristni za razvoj boljših strategij za obvladovanje agresivnega vedenja, izboljšanje delovnih pogojev vzgojiteljev in zagotavljanje boljše podpore za otroke, ki imajo težave z agresijo. Poleg tega bodo ugotovitve pripomogle k oblikovanju usposabljanj in izobraževalnih programov za vzgojitelje ter k boljši koordinaciji dela v takšnih ustanovah.

Ključne besede: agresivno vedenje, vzgojitelj, nasilje, strokovni center, obvladovanje agresivnega vedenja, vedenjske in čustvene motnje

Experiences of educators in specialized centers with children who have issues with aggressive behavior

Summary of the master's thesis

The aggressive behavior of children and adolescents presents a significant challenge for educators, particularly in institutions housing children with behavioral and emotional disorders. These professional centers cater to children facing such challenges, providing them with space and support for their development and education. Children reside in these centers during the week, with some staying over the weekend, resulting in educators spending a considerable amount of time with them and frequently encountering aggressive behavior. During my time working in this center, I have witnessed several instances of aggressive outbursts from children. This prompted me to delve deeper into how educators confront these situations, what experiences they undergo, and how they assess their working methods and strategies. Conversations with colleagues have unveiled numerous questions and dilemmas arising before, during, and after aggressive incidents, indicating the necessity for a systematic exploration of this field. The primary objective of this research is to gain a profound understanding of the experiences of educators at the Fran Miličinski Smlednik Professional Center when dealing with aggressive adolescents. I am particularly interested in how educators prepare for and manage aggression and the resulting implications for their work and well-being. Based on the acquired data, I aim to propose enhancements in approaches and supportive mechanisms for educators. This research will contribute to a better comprehension of the challenges faced by educators in institutions catering to children with behavioral and emotional disorders. The findings obtained will be beneficial for developing improved strategies for handling aggressive behavior, enhancing working conditions for educators, and providing better support for children struggling with aggression. Additionally, the insights will help in shaping training and educational programs for educators and improving work coordination within such institutions.

Keywords: aggressive behavior, educator, violence, professional center, managing aggressive behavior, behavioral and emotional disorders

Kazalo

1.	Teoretični uvod.....	1
1.1.	Strokovni centri.....	1
1.1.1.	Strokovni centri po novem zakonu (ZOOMTVI)	2
1.1.2.	Vrste strokovnih centrov	3
1.2.	Metode in tehnike dela znotraj strokovnih centrov	4
1.3.	Napotitev in namestitvev otrok in mladostnikov v strokovni center	6
1.4.	Bistvena vprašanja zavodske (pre)vzgoje	7
1.5.	Vodenje skupine.....	10
1.6.	Motnje vedenja.....	13
1.7.	Motnje čustvovanja	14
1.8.	Agresija	15
1.8.1.	Vrste agresije.....	16
1.8.2.	Razlage agresije.....	17
1.8.3.	Vpliv socialnega okolja in situacijski dejavniki na agresivnost.....	19
1.8.4.	Zrcalna agresija	20
1.8.5.	Skupinsko delo z agresivnimi otroki.....	21
1.9.	Položaj vzgojitelja.....	21
2.	Opis problema	23
3.	Metodologija.....	24
3.1.	Vrsta raziskave	24
3.2.	Merski instrument	24
3.3.	Opredelitev enote raziskovanja, populacija, vzorec.....	25
3.4.	Zbiranje podatkov	25
3.5.	Obdelava in analiza podatkov	25
4.	Razprava	44
5.	Sklepi.....	52
6.	Seznam virov	54

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Predstavitev rezultatov	27
--	----

1. Teoretični uvod

1.1. Strokovni centri

Strokovni center, znan tudi kot vzgojni zavod, je institucija, ki sprejema mladostnike med 10. in 18. letom starosti na podlagi odločb sodišča ali centra za socialno delo. Namenjen je mladostnikom, ki kažejo znake prestopniškega vedenja, so opustili šolanje, so socialno ogroženi ali so bili zanemarjeni v vzgoji. Namen teh centrov sta preprečevanje disocialnega vedenja ali zmanjšanje njegove resnosti pri mladostnikih, ki že kažejo zgodnje znake težav. Hkrati ti centri zagotavljajo varstvo, vzgojo, izobraževanje in usposabljanje ali priučevanje poklica mladostnikom. Otroci, ki ne morejo živeti s starši, se pogosto iz varnostnih razlogov lahko namestijo v zavodsko oskrbo. Tovrstno oskrbo je mogoče obravnavati kot zadnjo možnost, a tudi kot pomemben način posredovanja, kadar je to nujno potrebno (Anglin in Knorth, 2004).

V strokovni center so lahko mladostniki napoteni z odločbo sodišča, kar pomeni, da jih v zavod napotijo sodniki za mladoletnike, kajti oddaja v strokovni center je eden izmed vzgojnih ukrepov, ki jih lahko mladostnikom izreče sodišče, če so storili kazniva dejanja. Sodišča lahko izrečejo ukrep oddaje v strokovni center, ko je mladostnik dopolnil 14. leto starosti, vse do 18. leta oziroma izjemoma do 21. leta starosti. Centri za socialno delo lahko izrečejo preventivni ukrep oddaje v strokovni center tudi pred 14. letom starosti. Spodnja starostna meja ni točno določena, vendar se oddajanje v center pred desetim letom pojavljajo redko (Ciperle in Skalar, 1987).

Vloga centrov je vzgojna, kompenzacijska, korektivna in preventivna. S pomočjo vzgojnih in izobraževalnih vsebin se otroci in mladostniki pripravljajo na samostojno življenje in ponovno vračanje v domače okolje. Otrokom v centrih je ponujena vzgoja, ki je usmerjena v izboljšanje, osebnostno in socialno integracijo, socializacijo, varstvo, oskrbo in pripravo na samostojno življenje s programom šolskega in poklicnega izobraževanja (Skalar, 1995).

Strokovne centre ustanovi država z namenom vzgoje in varstva mladostnikov, ki so se srečali z vzgojno zanemarjenostjo, so razvojno ogroženi in so trajno ali začasno brez družinskega varstva. V zakonodaji jih opredeljujemo kot zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter za otroke s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Švalj, 2016, str. 3).

V Sloveniji deluje devet centrov za otroke s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami, skupaj s prevzgojnim domom. Ti strokovni centri se razlikujejo po spolu mladostnikov, njihovi

starosti, stopnji izobraževanja (osnovno, poklicno, srednješolsko) in glede na to, ali otroci obiskujejo šolo zunaj zavoda ali znotraj njega. Med centre za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami za otroke s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami spadajo (Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami, 2020):

- strokovni centri: v strokovnih centrih so nameščeni otroci z vedenjskimi motnjami z izjemo vzgojnega zavoda Planina, kamor so nameščeni otroci in mladostniki z motnjo v duševnem razvoju;
- stanovanjske skupine: v stanovanjske skupine so nameščeni osnovnošolci ali srednješolci, ki se srečujejo z vzgojno ogroženostjo;
- mladinski domovi: v mladinske domove so nameščeni otroci in mladostniki, ki nimajo vzgoje in varstva v družini. Značilni sta vzgojna ogroženost ter učna, vzgojna in čustvena težavnost.

Kramarič (2007) omenja, da je delo v strokovnih centrih vedno zahtevnejše, saj gre za kombinirane, težke oblike vedenjske problematike, ki se v določenih primerih dotikajo pedopsihiatrije.

Od zadnje prenove sistema, ki se je osredotočala na potrebe otrok in mladostnikov v strokovnih centrih, je minilo približno 25 let (Zrim Martinjak, 2017). Škoflek (2009) je napovedal, da bodo zavodi sprejemali vedno težjo populacijo otrok, takih, ki izražajo težje oblike vedenjskih motenj. To bo zahtevalo posebno izobražen kader (Zrim Martinjak, 2017).

1.1.1. Strokovni centri po novem zakonu (ZOOMTVI)

V Sloveniji je bil januarja 2021 sprejet *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju* (2020) (v nadaljevanju ZOOMTVI), ki predvideva preimenovanje vzgojnih zavodov v strokovne centre (v nadaljevanju SC). Ti centri so namenjeni vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v vedenju in čustvovanju ter delujejo v skladu z ustrezno zakonodajo. Otroci in mladostniki so vanje nameščeni po odločbi sodišča, medtem ko se postopek začne v skladu z ustrezno zakonodajo o družinskih razmerjih ali obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.

Strokovni centri vključujejo otroke in mladostnike v različne izobraževalne programe, ki so prilagojeni njihovim potrebam. Poleg tega se lahko vključijo tudi v različne oblike zaposlitve. V centrih so vzpostavljene različne vzgojne skupine, kjer poteka strukturirano delo,

pri čemer se prehodi med skupinami odločajo glede na individualne potrebe ter koristi otrok in mladostnikov.

Pred ustanovitvijo strokovnih centrov je v Sloveniji potekal dveletni projekt, ki je bil del operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020. Namen projekta je bil preizkusiti nove metode dela, ki bi omogočile čimprejšnjo vrnitev otrok in mladostnikov v domače okolje ali njihovo namestitve v stanovanjske skupine znotraj strokovnih centrov, če je to potrebno zaradi družinskih razmer ali otrokovih težav.

Vsak strokovni center je pristojen za določene regije v Sloveniji, in sicer glede na določila ZOOMTVI. Otroka ali mladostnika v strokovni center namesti center za socialno delo po izvedenem nujnem odvzemu ali po izdaji odločbe o izreku vzgojnega ukrepa, pri čemer se praviloma upošteva območje, kjer ima otrok prijavljeno stalno bivališče, razen če obstajajo utemeljeni razlogi za izjemo.

1.1.2. Vrste strokovnih centrov

Strokovne centre delimo na osnovnošolske in srednješolske:

Osnovnošolski strokovni centri:

- SC Preddvor pri Kranju,
- SC Frana Milčinskega v Smledniku,
- SC v Veržejju,
- SC Planina pri Rakeku,
- PMD v Ljubljani.

Vzgojni zavodi za mladostnike:

- SC Logatec,
- SC Slivnica pri Mariboru,
- SC Višnja Gora.

Stanovanjske skupine:

- SS SC Logatec v Ljubljani,
- SS SC v Višnji Gori-Višmarje-Brod v Ljubljani,
- SS PMD v Ljubljani- Ljubljana, Črnuška gmajna,
- SS SC Frana Milčinskega Smlednik,
- SS SC Planina pri Rakeku v Postojni,

- SS SC Preddvor v Kranju.

Mladinski domovi:

- MD Tone Kozelj, Maribor,
- MD Malči Beličeve, Ljubljana,
- MD Jarše.

Prevzgojni domovi:

- Prevzgojni dom v Radečah.

Vrste strokovnih centrov po regijah

V Osrednjeslovenski in Gorenjski regiji:

- Strokovni center Logatec,
- Strokovni center Kranj,
- Strokovni center Frana Milčinskega Smlednik.

V Osrednjeslovenski, Jugovzhodni, Zasavski in Spodnjeposavski regiji

- Strokovni center Višnja Gora,
- Strokovni center Malči Beličeve,
- Strokovni center Mladinski dom Jarše.

V Podravski, Pomurski, Savinjski in Koroški regiji:

- Strokovni center Mladinski dom Maribor,
- enota Dom pri Osnovni šoli Veržej.

V Goriški, Obalno-kraški in Primorsko-notranjski regiji:

- Strokovni center Planina.

1.2. Metode in tehnike dela znotraj strokovnih centrov

Pred prihodom otrok in mladostnikov je treba pripraviti pedagoško diagnostiko. Diagnostika opredeljuje elemente, ki so nujni za ustrezno teoretično razumevanje področja, bolj poglobljeno in hkrati še široko spoznavanje posameznika in njegovega okolja, iskanje močnih področij tako v posamezniku kot v okolju, na katerih slovijo intervencije oseb, ki so z otroki in

mladostniki s težavami v socialni integraciji, vzgojno, pedagoško in terapevtsko povezani (Zalokar, 2004).

Nekatere motnje otrok in mladostnikov so tako kompleksne, da zahtevajo multidisciplinarni pristop, ki presega meje posameznih sektorjev, bodisi šolskega, zdravstvenega ali socialnega. Zato je potrebno vključevanje več sektorjev pri obravnavi takih primerov.

Vzgojno-izobraževalne ustanove se v skladu z aktualnimi potrebami razvijajo in uvajajo različne oblike, metode in tehnike dela, ki omogočajo celostno obravnavo otrok in mladostnikov. Ta pristop je ključen za uspešno reševanje kompleksnih izzivov, s katerimi se srečujejo otroci in mladostniki s posebnimi potrebami.

Od začetka in vrste pomoči je odvisno, v kakšnem stanju se otrok ali mladostnik vključi v ustanovo ter kako se nadaljuje vzpostavljanje odnosa med strokovnim delavcem in otrokom ali mladostnikom. Pri tem je pomembno upoštevati različne dejavnike, kot so psihiatrične motnje, morebitne pretekle hospitalizacije, družinsko okolje, ekonomski položaj družine, socialni status in diagnostični podatki.

Odnos med strokovnim delavcem in otrokom ali mladostnikom mora biti zgrajen na temeljih zaupanja in stabilnosti, kar je ključnega pomena za uspešno izvajanje pomoči in nadaljnji razvoj ter napredek otroka ali mladostnika.

Čačinovič Vogrinčič (2020) odnos med strokovnim delavcem in uporabnikom opredeljuje kot delovni odnos, v katerem so pomembni štirje koncepti: perspektiva moči, etika udeležенosti, znanje za ravnanje s sedanostjo ali koncept prisotnosti.

Metode dela po Horvat (2000) so naslednje:

- socialno-terapevtske,
- evalvacijske,
- razbremenitvene,
- metode pedagoškega vodenja in svetovanja ter
- metode socialnega učenja.

Najpogosteje uporabljene so:

- *individualni pogovor, svetovanje, metode spodbujanja*, kot so pohvala nagrada, posebni izhodi, obljuba in priznanje, s katerimi želimo mladostniku pomagati, da vztraja do cilja,
- *metode preprečevanja*, kot so tih in neopazen nadzor, opozorilo in kazen,

- *metode usmerjanja* k pozitivnemu vedenju, kot so zahteva, nasvet, dogovor in primer. Pri zahtevi želimo doseči, da mladostnik razume nujnost določenega vedenja glede na pravila v medsebojnih odnosih. Pri nasvetu svetujemo o obnašanju v določeni situaciji. Pri dogovoru želimo angažirati mladostnika, saj dogovor vodi h globljemu razumevanju zahteve.

Pomembno je, da pazljivo premislimo o uporabi kazenskih metod. Kazen naj bo smiselna in strokovno utemeljena, pri čemer nikoli ne sme biti uporabljena zgolj kot izraz nemoči vzgojitelja, temveč kot metoda, ki lahko pomaga mladostniku v določenem trenutku.

Brez aktivne vključenosti staršev in skrbnikov v proces vključevanja otrok in mladostnikov s psihiatričnimi motnjami ter težjimi oblikami agresivnega vedenja v strokovne centre, diagnostike, zdravljenja in pedagoškega dela, reševanje težav teh otrok in mladostnikov ni mogoče.

Sodelovanje med starši in vzgojno ustanovo je ključnega pomena za optimalno rast in napredek otroka ali mladostnika. Po končanem bivanju v centru se otroci vračajo v domače okolje, pri čemer je nadaljnji razvoj odvisen od družine. Pri delu s starši in z družino je bistveno zagotoviti socialno oporo in ustrezne pogoje, ki omogočajo vrnitev otroka ali mladostnika v varno spremenjeno okolje.

Pomembno je, da med bivanjem otroka v centru pridobimo zaupanje staršev, saj imajo ti velik vpliv na svoje otroke. Tudi če so bili starši povezani s slabimi izkušnjami iz preteklosti, otroci še vedno čutijo navezanost nanje in lažje sprejmejo namestitve, če se z njo strinjajo tudi starši.

1.3. Napotitev in namestitev otrok in mladostnikov v strokovni center

Postopek namestitve je odvisen od pravne podlage. Ko center za socialno delo prejme obvestilo, ki ga določa prvi odstavek 10. člena *Zakona o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju* (1976), uvede v skladu z drugim odstavkom postopek za razvrstitev otroka ali mladostnika. Sledi pregled pred strokovno komisijo za razvrščanje, ki izdela izvid ter poda mnenje o vrsti in stopnji otrokove motenosti ter izda odločbo o napotitvi v ustrezno vzgojno ustanovo.

Postopek v zvezi z izvršitvijo strokovnega centra, ki napoti otroka v strokovni center po sklepu sodišča, ni pravno urejen, izjema je izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom. Po novem zakonu (ZOOMTVI) se otrok namesti v enega izmed strokovnih centrov v njegovi regiji, kar naj bi pomagalo k lažji integraciji in vključitvi v domače okolje.

Tudi dokumentacija je odvisna od pravne podlage oziroma od načina vključitve v strokovni center (Skalar, 1995).

V slovenski zakonodaji so strokovni centri opredeljeni kot centri za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami za otroke s čustvenimi in z vedenjskimi motnjami. Vse vzgojne ustanove ustanavlja država ter so namenjene otrokom in mladostnikom z vedenjskim in s čustvenimi motnjami, ki nimajo ustreznega družinskega varstva, oskrbe in vzgoje (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Švalj, 2016). Otroke in mladostnike po uveljavitvi DZ oziroma *Zakona o nepravdnem postopku* (2019) v zavod namesti na podlagi različnih odločb sodišča o izreku vzgojnega ukrepa, izdanih skladno s *Kazenskim zakonikom* (2012). Ko gre za odločanje po Družinskem zakoniku, so otroci in mladostniki običajno sprejeti na podlagi začasnih odredb, ki jih izdajajo sodišča na podlagi 167. člena DZ. Večina otrok in mladostnikov je večinoma v zavodu nameščena s soglasjem staršev. Strokovni delavci na različne načine poskušajo priti do privolitve v namestitvev. O namestitvi otrok kot ukrep trajnejšega značaja sodišča odločajo na podlagi 175. člena DZ.

Po novi uredbi otroke v zavod namešča družinsko sodišče. Sodišče otroka ali mladostnika lahko namesti v center, če ta kaže psihosocialne težave, kot so: vedenje in čustvovanje, učne težave, težave v odraščanju. Vse psihosocialne težave, zaradi katerih je otrok nameščen v center, morajo biti ogrožajoče za otroka ali za družinske člane. Ukrep namestitve v strokovni center traja največ tri leta in najmanj šest mesecev. Vendar se tri leta lahko tudi podaljšajo za še tri leta na predlog socialnega dela ali o tem odloči sodišče po uradni dolžnosti (Novak, 2020).

1.4. Bistvena vprašanja zavodske (pre)vzgoje

V nadaljevanju navajam nekaj bistvenih vprašanj zavodske vzgoje (Ule idr., 1991):

Kateri mladostniki sodijo v strokovni center?

- Kadar njegovo vedenje odstopa od običajnega, in sicer v tolikšni meri, da hudo moti, vznemirja ali ogroža okolje, v katerem otrok živi.
- Kadar za to vedenje obstajajo stvarni razlogi.
- Kadar je stvarno ogrožen mladostnikov nadaljnji razvoj.
- Kadar je mogoče težavo rešiti le z začasno izločitvijo otroka iz družine in s strokovno obravnavo, kakršno lahko nudi le strokovni center.

Če povzamemo raziskave, ki so bile izvedene, so za veliko večino šoloobveznih zavodskih gojencev značilni hud odpor do šole, neredno obiskovanje pouka, kraje, nedovoljeni odhodi od doma. Opaziti je mogoče tudi vzgojno nemoč staršev, čustveno in fizično zanemarjanje,

psihične motnje in psihosomatske motnje, prisotnost nasilja in alkoholizma v družini, materialno in socialno ogroženo okolje.

Ali je v zavodih sploh mogoče zagotoviti pogoje uspešne (pre)vzgoje?

Uletova in soavtorji menijo, da se vzgojnim zavodom očita, da gojence stigmatizirajo, da deluje na gojence cela vrsta neobvladljivih in nenadzorovanih pojavov, da so umetne tvorbe in da predstavljajo preveliko koncentracijo človeške problematike, da v njih ni možna normalna človeška komunikacija, da ne omogočajo zasebnosti in intimnosti, da so odmaknjeni in zaprti pred normalnim življenjem itd.

Nekaj od teh očitkov je resničnih, vendar se je veliko tudi spremenilo. Radikalno so zmanjšali kapacitete, v prevzgojo intenzivno vključujejo starše, znižala se je povprečna doba bivanja, z novogradnjami so se izboljšali življenjski in delovni pogoji gojencev in osebja.

Ali je treba in mogoče opredeliti teoretično zasnovanost (pre)vzgoje?

Skalar (1995) ugotavlja, da so v strokovnih centrih orientirani pretežno pedagoško. Prevladujoč strokovni profil je vzgojitelj, ki investira v gojence svoje delo in čustva, nanje se jezi, z njimi se veseli, jih navdušuje in odvrča, zanje skrbi, nanje prenaša odgovornost in jih osamosvaja, nudi in odkriva vrednote, uvaja jih v skrivnosti življenja.

Če se v zavodski (pre)vzgoji motnje vedenja in osebnosti razumejo po psihodinamskem učenju in pri razreševanju zavrtosti uporabljajo tudi ustrezni globinski terapevtski postopki, je seveda taka prevzgoja orientirana tudi terapevtsko. To je danes značilno za vse strokovne centre, zato bi lahko upravičeno uporabljali izraz terapevtsko-pedagoški koncept.

Kaj sta namen in cilj zavodske (pre)vzgoje?

Osnovni namen je prekinitev gojenčeve razvojne stagnacije ali nazadovanja in zagotovitev pogojev za njegov normalni osebni razvoj.

Končni cilj je uspešna vključitev v domače okolje. Za dosego končnega cilja je treba realizirati več ciljev, kot so:

- razrešiti gojenčevo temeljno razvojno težavo,
- odpraviti ali vsaj ublažiti posledice motenj,
- izboljšati odnose s starši, z družino,
- razvijati sposobnosti, interese,
- izobraževati in poklicno usposablјati.

Na kaj naj bodo usmerjena (pre)vzgojna prizadevanja?

Glavna točka (pre)vzgojnih prizadevanj je v prvi vrsti gojenec. Vendar ker gre za mladega človeka v polnem razvoju, je hkrati treba razvijati tudi njegove razvojne potenciale. Druga glavna točka so starši.

Katere oblike (pre)vzgojnega dela prevladujejo?

Prevladujoč prostor v zavodski prevzgoji je skupinski. Temeljna oblika je vzgojna skupina, poleg nje so še druge skupinske oblike, v katerih je omogočeno neposredno in obvladljivo interpersonalno dogajanje.

Katere (pre)vzgojne vsebine in metode pridejo v poštev?

Prevzgojne vsebine, ki naj bi povzročile pozitivne spremembe v vedenju in ravnanju gojencev, so odvisne od številnih pogojev, med katerimi so najpomembnejši znanje, izkušnost, iznajdljivost, vztrajnost in požrtvovalnost vzgojiteljev in drugega osebja.

Metode in tehnike morajo biti skladne s prevzgojnimi vsebinami in cilji. Od tega, kako naj počnemo, je najbolj odvisen uspeh našega dela. Z neprimernim načinom lahko določen proces zavremo, prekinemo ali obrnemo v negativno smer.

V zavodski prevzgoji uporabljamo več vrst metod in tehnik, in sicer:

- evalvacijske,
- razbremenitvene,
- socialno-terapevtske,
- metode pedagoškega vodenja in svetovanja,
- metodo individualnega razgovora,
- metodo izkustvenega učenja,
- metodo demonstracije,
- metodo eksperimentiranja,
- metodo dela v paru,
- metodo dela v skupini,
- metodo aktivnega sodelovanja,
- metodo organiziranih športnih dejavnosti,
- metodo doživljajsko-pedagoških projektov itn.

Kakšen medsebojni odnos najbolj podpira namen in cilj (pre)vzgoje?

Odnosi vzgojiteljev do gojencev so tovariški, prijateljski, humani, permissivni itn.

Druga stran teh odnosov je, kakšen je globalni učinek vzgojiteljevega prijateljstva na razvoj in osamosvajanje gojencev. Nekatere raziskave kažejo na to, da lahko prijazni odnosi gojence tudi omejujejo ali delujejo pokroviteljsko (Ule idr., 1991).

1.5. Vodenje skupine

Vzgojitelji preživijo največ časa z otroki in so prisotni v vsakodnevnih situacijah, ki so lahko izziv za otroke z vedenjskimi težavami. Poleg tega lahko vodenje skupine pozitivno spremeni vedenje otrok (Knorth, Harder, Zandberg in Kendrick, 2008).

Vzgojitelj v zavodu se mora zavedati in imeti v mislih, kakšni so mladostniki, ki so del skupine. Znotraj nje se pokažejo njihove težave in potrebe, na katere moramo biti pozorni. Vzgojitelj je v svojem delovnem času vodja skupine in pomembno je, da ustvari ustrezno klimo, saj bodo le tako lahko mladostniki v skupini zadovoljni in uspešni. Pogoji, ki morajo biti zagotovljeni za uspešno delovanje skupine, so po Maslowu (Bečaj, 1991):

- fiziološke potrebe – potrebe po hrani, vodi, počitku, gibanju itn. To so osnovne potrebe, ki so eksistenčno pomembne in se jih ne zavedamo;
- potrebe po varnosti – po psihični, socialni varnosti. To so s konsenzom jasno določena pravila (če konsenza ni, se pravila kršijo). Pravila morajo biti vzpostavljena realno in jasno, skladno z zmožnostmi posameznikov in enaka za vse (izjeme se sprejemajo s soglasjem, z utemeljitvijo, saj niso vedno vsi otroci sposobni upoštevati vseh pravil, kar po navadi vemo vnaprej);
- potrebe po sprejetosti – v skupini se morajo vsi čutiti sprejete, morajo pripadati do te mere, da si upajo izraziti svoje občutke, mnenje, želje itd. Okolje mora sprejemati posameznika takšnega, kot je, in mora biti odprto za komunikacijo;
- potreba po potrditvi – mladostnik mora iz okolja dobiti potrditev za delo in dejanja, s katerimi se je izkazal. Ko je posameznik nekaj dobro opravil, ga pohvalimo. Pomembno je, da pazimo, da morebitnih negativnih povratnih informacij ne usmerimo neposredno na mladostnika, ampak na vedenje;
- potreba po samouresničevanju – potreba po uresničitvi potencialov. Do tega pride, ko nam uspe zadovoljiti vse prej naštetе potrebe. Na piramidi je uvrščena najvišje.

Za dobro vključenost in za učno uspešnost je zelo pomembno, kako socialno uspešni se počutijo učenci in kako znajo uravnavati svoja čustva (Rutar Ilc, Rogič Ožek in Gramc, 2017).

Komunikacija v skupini mora biti odprta, nikakor ne sme biti žaljiva. Konflikti in napetosti imajo prednost, sproti je treba reševati spore. V skupini je treba podpirati samostojnost posameznika, dopuščati, da vsak pokaže svoje delo, in dovoljevati napake. Poskrbimo, da se učenci na napakah nekaj naučijo.

Vsaka šolska ura je priložnost za to, da učenci prepoznajo svoja močna področja, razvijajo svoje potencialne, se izrazijo in sodelujejo (Rutar Ilc, Rogič Ožek in Gramc, 2017). Tudi vzgojitelji imajo svoje potrebe, ki jih morajo zadovoljiti, da lahko zagotovijo varno okolje. Pomembno je, da vzpostavijo avtoriteto, vendar hkrati ostanejo dovolj prijateljski, da se mladostniki počutijo udobno pri iskanju pomoči v primeru težav ali stisk. Učitelji in vzgojitelji morajo biti sposobni poslušati in sprejemati kritiko, vztrajati pri upoštevanju pravil ter razumeti različna stališča in ideje. Za ustvarjanje ugodnega delovnega okolja v skupini so ključni sprejetost, zaupanje in motivacija.

Skupnost lahko predstavlja socialno mrežo pomembnih odnosov oziroma interakcij, ki temeljijo na razumevanju, povezanosti, varnosti, in pripadnosti, pri čemer zagotavlja tudi podporo in opogumljanje (Blow in Timm, 2002, str. 67–68).

Svojevrstni dejavniki tveganja in varovalni dejavniki so lastnosti posameznega otroka in mladostnika. Treba jih je redno spremljati zaradi stalnega spreminjanja. Ker so strokovni delavci zelo pomemben dejavnik v otrokovem in mladostniškem življenju, je pomembno, da strokovni delavci prepoznajo in pravočasno ukrepajo pri zgodnjih znakih grozečega neobvladljivega vedenja ter znajo nemudoma ukrepati. Strokovni delavci morajo biti čustveno stabilni in imeti ustrezen odnos do mladih. Odnos ni nekaj samoumevnega. Zahteva različnost kategorij, ki omogočajo povezavo med socialnim pedagogom in otrokom oziroma mladostnikom kot osnovo nadaljnjega vzgojnega dela (Krajncan, Zorc Maver in Bajželj, 2008). Vprašanje odnosa je jedro poklicne samoumevnosti, saj mora biti vse, kar bo pedagoško narejeno, preneseno prav s pomočjo tega odnosa (Giesecke, 1999, str. 5).

Usposobljeno osebje obvlada (Benčič idr., 2017):

- dajanje jasnih sporočil,
- razumevanje otrokove/mladostnikove stiske,
- upoštevanje otrokovega in mladostniškega odklanjanja strokovnega osebja (določenih zaposlenih),

- korekten odnos in doslednost,
- prepoznavanje neposredne nevarnosti in ukrepanje brez odlašanja, deeskalacijo v napeti situaciji,
- umirjen pristop, izražanje skrbi brez dodatne napetosti, nestrpnosti, verbalne agresivnosti, kljub občutku tesnobe ali strahu, otroku in mladostniku vzbujamo zaupanje in občutek varnosti,
- ton glasu, ki je pomirjujoč,
- očesni stik,
- postvencijo.

Učinki pedagoškega odnosa so zajeti v ustreznem krmarjenju med bližino in distanco ter v vsakokratni individualni diferenciaciji odnosa, ki mora biti pedagoško ustrezen, torej uresničevati postavljene cilje (Krajncan, Zorc Maver in Bajželj, 2008).

Pojem vzgojni odnos na splošno označuje to, kar si predstavljajo pod vrsto odnosa med odraslim in otrokom oziroma mladostnikom. Kron (1994) govori o zmešnjavi pojmov in oblikuje nadrejeni pojem – glede na neposredni odnos med vzgojiteljem in vzgajanim ter ga imenuje »pedagoški odnos« (Kron, 1994). S tem razume pojme, kot so vzgojni odnos, generacijski odnos, dialoški odnos, izobraževalna skupnost ipd.

Krajncan, Zorc Maver in Bajželj (2008) menijo, da interakcija med strokovnjakom in klientom temelji na dveh usmeritvah. Da strokovnjak lahko interakcijo nadzorovano vodi, se mora v odnosu do klienta pozicionirati v okviru šestih področij ter v posamičnem primeru tudi razvijati oblike, ki ležijo znotraj naslednji alternativ in kažejo na mešanico vedenjskih vzorcev:

- osredinjenost na naloge in osebe,
- simetrijo in asimetrijo odnosa,
- fleksibilnost in doslednost ,
- prevzemanje in predajanje odgovornosti,
- zadržanost in angažma,
- bližino in distanco.

Najpomembnejši varovalni dejavniki, ki so povezani z okoljem, so: hišni red, dnevna struktura, jasne meje in pravila, prepoznavanje nevarnosti in hitro ukrepanje, deeskalacijske tehnike, stalni nadzor itn.

Socialno delo z družino obsega tako delo s posameznikom, s pari in z družino kot s celoto (Constable in Lee, 2015; Čačinovič Vogrinčič, 2020).

1.6. Motnje vedenja

Škoflek (2009) pod težje oblike vedenjskih motenj uvršča:

- agresivno in nasilno vedenje (pretepanje, mučenje, ustrahovanje, obračunavanje brez neposrednih spodbud, brez izzivanja),
- povzročanje škode, mučenje, vandalizem,
- tatvine (sošolcem, učiteljem, staršem, v trgovinah itd.),
- druženje z disocialnimi nameni (enako problematični),
- uživanje alkohola, dilerstvo, uživanje psihoaktivnih snovi,
- prestopniško vedenje (delikvenca), prekrški, izvrševanje kaznivih dejanj.

Eden od najpogostejših razlogov za napotitev otrok in mladostnikov v klinike za duševno zdravje so motnje razvoja (Frick in Silverthron, 2001, kot navedeno v McMahon in Frick, 2007).

Razdiralno ali uničevalno vedenje spada med zagotovo najtežje oblike vedenjskih motenj. Etiološka delitev razdiralnega vedenja glede na povezavo z možnimi dejavniki tveganja je naslednja (Gregorič Kumperščak, 2014):

- motnje impulzov,
- motnje razpoloženja,
- kognitivne in senzorne motnje,
- okolje,
- somatske bolezni.

Motnje vedenja predstavljajo širok spekter »acting out« vedenj, kot so recimo kričanje in izbruhi jeze do hujših oblik neprilagojenega vedenja, kot so fizična destruktivnost, kraja in fizično nasilje. Ko neprestano in slabo nadzorujemo agresivno vedenje, postane škodljivo za socialni razvoj in pogosto vodi v slabo prilagodljivost v odraslosti, takrat govorimo o vedenjski motnji. Vedenje je ponavljajoče več kot šest mesecev. Ko govorimo o vedenjskih motnjah kot kliničnem sindromu, morajo biti za postavitev diagnoze izpolnjena določena merila, vezana na vrste vedenjskih odstopanj, njihovo trajanje, vztrajnost in intenzivnost ter psihosocialno oviranost otroka in mladostnikov (Janjušević, 2018).

Pri motnem vedenju vzroki lahko izhajajo iz otrokove in mladostnikove notranje neorganiziranosti, neusklajenosti ali travmatičnega odnosa z nekom iz bližnjega okolja ali iz neustrezne, pomanjkljive vzgoje (Tomori, 2013).

Večina vedenjskih motenj v otroštvu izhaja iz otrokove nezrelosti, pomanjkanja izkušenj in pomanjkljive vzgoje, ima bolj pedagoški in vzgojni kot psihopatološki pomen. Otrokovo

vedenje, ki je povezano s pomanjkanjem empatije, z namernim in načrtovanim doživljanjem zadovoljstva ob svojem vedenju ali znaki krutosti in ugodja ob prizadevanju drugih oseb, lahko nakazuje osebnostne motnje (Tomori, 2013).

Hude oblike težje oblike vedenjskih motenj so naslednje (Škoflek, 2009):

- agresivno in nasilno vedenje (pretepanje, mučenje, ustrahovanje, obračunavanje brez neposrednih spodbud),
- povzročanje škode, uničevanje, vandalizem,
- tatvine (sošolcem, učiteljem, staršem, v trgovinah),
- druženja z disocialnimi nameni,
- uživanje alkohola, preprodaja, uporaba PAS,
- prestopniško vedenje, prekrški, izvrševanje kaznivih dejanj.

Po mednarodni statistični klasifikaciji bolezni in sorodnih zdravstvenih težav (MKB-10) vedenjske motnje (poglavje F91) opredeljuje kot ponavljajoč in vztrajen vzorec disocialnega, agresivnega, nasilnega ali uporniškega vedenja, ki pomembno krši za starost socialno pričakovane meje. Vedenja morajo biti prisotna vsaj šest mesecev. Značilnosti vedenjskih motenj so lahko tudi simptomi nekaterih drugih motenj. Primeri vedenj, na podlagi katerih se odločajo za diagnozo, so: izstopajoče stopnje pretepanja, trpinčenje, krutost do ljudi in živali, huda destruktivnost, podtikanje ognja, kraje, neopravičeno izostajanje od pouka, beganje od doma, kljubovanje in neubogljivost.

Učinkovita metoda zdravljenja po Hawes in Dadds (2005) je usposabljanje staršev, ki v tujini velja za zelo učinkovito metodo, zlasti kadar je intervencija zgodnja in družine niso preobremenjene s socialnimi stiskami. Avtorji Mørkrid Thøgersen, Bjørnebekk, Scavenius in Elmoose (2021) predlagajo uporabo najbolj raziskanega in široko razprostranjenega programa za težave pri vedenju, tako imenovano družinsko terapijo, ki je usmerjena v družino.

1.7. Motnje čustvovanja

Čustvene in vedenjske motnje se lahko izoblikujejo na tri različne načine. Lahko so gensko pridobljene od staršev, lahko so prirojene, torej nastanejo ob porodu ali že v času nosečnosti, lahko se od rojstva dalje razvijejo v interakciji z okoljem (Šoln Vrbinc, Jakič Brezočnik in Švalj, 2016, str. 10).

Pod pretežno čustvene motnje Škoflek (2009) uvršča:

- klovnsko vedenje,
- prepiranje, zafrkavanje, žalitve, ustrahovanje,

- zavračanje krivde na druge,
- nastopaštvo, hvalisanje,
- impulzivno odzivanje in vedenje,
- pogosto in trajno izmikanje šolskim dolžnostim,
- odkrito odklanjanje učenja, učiteljev, šole,
- pogosto izostajanje od pouka,
- splošno nezainteresiranost, apatičnost,
- delno ali splošno učno neuspešnost.

1.8. Agresija

Agresivno vedenje ima različne oblike v organizmih in ima različne pomene, vendar neobvladljiva agresija pogosto vodi do negativnih rezultatov (About us, b.d.).

Teoretiki agresivnost poimenujejo kot osebno lastnost. Tušak in Tušak (2003) menita, da lahko posameznikovo pogosto doživljanje frustracij in njegovo tolmačenje, da je to nekaj namerne, v posamezniku pod določenimi pogoji pripelje do razvoja agresivnih napadov in njihove normalizacije. Posameznik, ki pogosto doživlja frustracije, se kasneje pogosteje in intenzivneje agresivno vede v vedno več različnih situacijah. Zaradi tega bi se lahko zaključilo, da je agresivnost osebna lastnost, ki v interakciji s situacijo predstavlja izvor agresivnih občutij in sproži agresivno vedenje (Tušak in Tušak, 2003).

Pri razvoju agresivnega vedenja obstajajo pomembni družinski in družbeni procesi, ki lahko delujejo kot sprožilni dejavniki razvoja agresivnosti. O tem govorijo avtorji Papalia, Olds in Feldman (2007).

Sklepamo lahko, da sta družina in okolje s socialnimi normami pomembna dejavnika razvoja agresivnega vedenja (Papalia, Olds in Feldman, 2007).

Pri otrocih je sprožilec agresivnega vedenja najpogosteje povezan s tem, da ne dosežejo cilja, ob kritiziranju ali ob zaznavi, da se jim dogaja krivica. V obdobju adolescence se to pojavlja še pogosteje in intenzivneje, sej se v tem obdobju oblikuje identiteta (Train, 1995).

Pri otrocih se srečujemo z naslednjimi oblikami agresije (Lamovec in Rojnik, 1978):

- popolna odsotnost telesne agresije – se jim ni treba nič boriti, ker starši vse priskrbijo,
- telesna agresivnost – pogosti agresivni izpadi,
- sadistična agresivnost – posledica nezadovoljenih čustvenih potreb,
- prevladanje razvojno nižjih oblik agresivnosti – pri otrocih z duševno motnjo.

Na razvoj agresivnega vedenja vplivajo štiri dejavniki (Vec, 2014):

- skupina (norme, struktura skupine, način interakcij itn.),
- značilnosti otroka (čustveni razvoj, odziv na obremenitve, genetika),
- vodenje (slog vzgoje),
- institucija (vrednote, struktura).

Lamovec in Rojnik (1978) agresijo razdelita na:

- usmerjeno navznoter:
 - neposredna (občutek krivde, samomorilnost),
 - posredna (psihosomatika, depresivnost itn.);
- usmerjeno navzven:
 - neposredna – aktivna telesna in pasivna negativizem,
 - posredna – sovraštvo razdražljivost itn.

1.8.1. Vrste agresije

Vrste agresije po Kristančič (2002):

Biološka adaptivna agresija: Ta je v službi življenja in je odgovor na ogroženost vitalnih človekovih interesov. Slednja je filogenetsko programirana ter je značilna za ljudi in živali.

Benigna agresija in neprilagojeno maligna agresija: To je biološko neprilagojena, maligna agresija, je uničujoča in okrutna. Ni obramba pred ogroženostjo, tudi ni filogenetsko programirana. Tovrstna agresija je značilna za človeka, biološko je škodljiva in za družbo uničevalna. Maligna agresija je škodljiva za osebo, ki je napadena, in tudi za tisto, ki napada. Maligna oblika agresije človeku ni vrojena. To je človekov potencial in naučena oblika vedenja, ki se lahko odpravi, ko se spremenijo vzorci vedenja.

Pseudoagresija: To so tiste agresivne dejavnosti človeka, ki lahko povzročijo škodo, čeprav to ni namen teh dejanj.

Nehotna ali nenamerna agresija: To so dejanja, katerih namen ni prizadeti, raniti ali škodovati drugi osebi.

Igrivi ali nagajivi agresiji lahko rečemo tudi športno rekreativna agresija. To je v bistvu uporaba veščin. Ta agresija navadno ni motivirana s sovraštvom in njen namen ni uničevanje. Je sestavni del borbene vznesenosti – entuziazma, ki jo srečujemo v vseh oblikah športnih udejstvovanj in tekmovanj.

Samopotrjevalna agresija je v bistvu samopotrjevanje posameznika. To je agresija, ki je nujna kakovost za obstoj vseh ljudi.

Obrambna agresija: V osnovi obrambne agresije je težnja odpraviti nevarnosti bodisi z umikom ali bojem. Cilj obrambne agresije ni uničevanje, ampak ohranjanje in zaščita življenja. Ko se to doseže, agresija in njen čustven naboj izgineta.

Zelo moteče vedenje otrok v šoli ali vrtcu, domu lahko opredelimo kot pogosto ali ponavljajoče, ki v razredu ali skupini povzroča stresno ali negotovo situacijo ali povzroča situacijo, ki ni v skladu z dejavnostnimi drugih učencev ali gojencev v skupini. Pogosto ali ponavljajoče se vedenje so ključne besede v opredelitvi izrazito motečega vedenja. Omogočajo nam razlikovanje med občasnim in trenutnim motečim vedenjem otrok, ki je sicer normalno in tipično za vse otroke v določenem obdobju razvoja.

Pogoste in intenzivno moteče oblike vedenja otrok so:

- povzročanje telesnih bolečin sebi in drugim otrokom (praskanje, grizenje, brcanje, tepež);
- uničevanje materiala in opreme;
- zavračanje navodil in usmerjanja;
- napadi nenadzorovanega besa, zapuščanje skupine ali razreda brez dovoljenja, ekscitivne dejavnosti itn.;
- kratkotrajna pozornost.

Opredelitev oblik agresivnega vedenja po Berkowitz (1993) je naslednja:

- besedna agresija (žaljenje, neprimerne oznake),
- posredna agresija (spletkarjenje in ogovarjanje),
- navzven, agresija, ki je usmerjena proti ljudem,
- navznoter, agresija, ki je usmerjena vase,
- instrumentalna agresija (sredstvo za doseganje cilja),
- sovražna agresija (čigav namen je poškodovanje drugega),
- aktivna agresija (početje nekaterih dejanj, ki so v škodo drugemu),
- pasivna agresija,
- zavestno nadzorovana agresija,
- impulzivna agresija.

1.8.2. Razlage agresije

Biološke razlage

Biološke razlage so razlage, ki iščejo izvore agresivnega vedenja v biologiji posameznika.

Krahe (2001) pravi, da je agresivnost vedenje, ki je naravna lastnost posameznika. Etiološki pristop primerja agresivno vedenje z vedenjem živali.

Sociobiološki pristop raziskuje agresivnost z vidika seksualnosti. Zaradi uspešnejšega prenosa gena na potomstvo je agresivno vedenje evolucijski pogojeno (Krahe, 2001).

Vedenjsko genetičen pristop zagovarja dedovanje in zapise v naših genih. Vseeno poudarjajo tudi vpliv okolja na posameznika (Krahe, 2001).

Obstajajo še drugi dejavniki, ki imajo vpliv na razvoj agresivnega vedenja, kot so: hormoni, motnje pozornosti, hiperaktivnost, nevrokemikalije in podobno.

Allen in Anderson (2017) pravita, da na stopnje agresivnega vedenja lahko še vplivajo možganske disfunkcije, ki so pridobljene ob rojstvu, isto kot spol, pridobljen ob rojstvu. Moški naj bi namreč zgrešili več oblik agresivnega vedenja.

Psihološke razlage

Frustracijska agresivnost: Frustracijska agresivnost je oblika agresivnega vedenja, ki ima za podlago motiv, ki se zbudi ob frustraciji. Frustraciji je težko ubežati in je trajni vir agresivnosti (Lamovec in Rojnik, 1978). Krahe (2001) pravi, da je agresivnost dejanje, s katerim posameznik konča svojo doživeto frustracijo. Vec (2014) pravi, da se pri frustracijski razlagi predpostavlja, da do agresivnosti pride zaradi frustracije in ne posameznika.

Če povzamemo, je bistvo frustracijske teorije notranji dejavnik, ki v posamezniku sprožijo določeno agresivno vedenje. Ob tem sta pomembna še interpretacija vedenja in kontekst socialnega okolja (Ule, 2004).

Teorija socialnega učenja

Teorija socialnega učenja zagovarja dejstvo, da se posameznik agresivnega vedenja nauči z opazovanjem agresivnosti drugih in z izkušnjo neposredne agresivnosti. Pri tem so ključne tri skupine dejavnikov (Žužul, 1989):

- na kakšne načine in pod katerim pogojem se bo agresivno vedenje razvilo,
- pod katerimi pogoji se bo agresivno vedenje izvedlo,
- notranji in zunanji dejavniki, ki agresivno vedenje vzdržujejo.

Ljudje se v veliki večini obnašanja naučimo z imitacijo pomembnih drugih, ki se jim kasneje pridružijo tudi simbolični vzorniki, ki jih posameznik spozna iz medijev. Največji vpliv imajo tisti vplivneži s katerimi se lahko identificira in jih zelo ceni (Bandura, Ross in Ross, 1963).

Pri teoriji socialnega učenja gre za dvosmeren vpliv med vedenjem in pogoji, ki ga sprožajo. Socialno okolje posameznika ima vpliv na njegovo vedenje, ob čemer posameznik s svojim vedenjem lahko oblikuje tudi okolje (Lamovec in Rojnik, 1978). Agresivnost je naučena isto kot druge oblike socialnega vedenja, kar pomeni, da se lahko vzbudi brez čustvenih stanj v človeku. Pri tem učenje pride z opazovanjem drugih ljudi (Žužul, 1989).

1.8.3. Vpliv socialnega okolja in situacijski dejavniki na agresivnost

Agresivno vedenje povezujemo tudi z okoljem.

Pri situacijskih dejavnikih je treba omeniti še posredne in neposredne provokacije, spodbude.

Obid in Rapuš-Pavel (2009) navajata naslednje vzorce vedenj otrok in usmeritve za pogovore:

- Prenos preteklih izkušenj v sedanjo situacijo

Kot prvi vzorec vedenja se pojavlja pri mladostnikih in otrocih, ki svoje doživljane težave doma prenašajo na odnose s strokovnimi sodelavci (pedagogi) in z drugimi mladostniki. Značilnosti takih otrok so zapletanje v konflikte, provokativno in napadalno vedenje, burni odzivi na zahteve, grožnje in jok. Njihovo življenje se jim zdi kot nepravilno, počutijo se nerazumljeno od drugih in kažejo ne skrb zase. Pri pogovoru s takimi otroki je naš cilj odiranje njihovega ozadja in sprožilca težav.

- Motnje v zaznavanju

Značilnost motenj zaznavanja je, da otroci in mladostniki določene konfliktne situacije v sedanjem trenutku doživljajo enako ogrožajoče kot situacije v preteklosti. Njihova pozornost je selektivna. Ob tem še mislijo, da drugi zgodbe ne vidijo tako, kot se je zgodila. Pri pogovoru s takimi otroki nam je cilj nuditi pomoč pri organizaciji mišljenja in vzpostaviti stik z realnostjo mladostnika ali otroka. Otroka prav tako tudi usmerjamo k uvidu njegovega prispevka k težavi.

- Delinkventni ponos

Značilnost delinkventnega ponosa je pogosto govorno pri govorno sposobnejših otrocih in mladostnikih, ki izražajo namensko agresivno vedenje in so v odnosu izkoriščevalni do drugih, ob tem se prikazujejo kot žrtve. Odgovornosti ne sprejmejo, ker svoja vedenja racionalizirajo. Kažejo več vrst obrambnih vedenj. Vendar se prikazujejo, kot da so sami s seboj zadovoljni ter jih ne spremlja občutek krivde. Pri delu s takimi otroki sta cilj neprimerne posledice ob njihovem neprimernem vedenju spopadanje z njihovo racionalno razlago in preprečevanje užitkov ob neprimernem vedenju.

- Impulzivnost in krivda

Otroke in mladostnike pri tem vzorcu vedenja spremljajo impulzivna vedenja, po končanem vedenju doživljajo občutke krivde, obžalovanja in sramu. Pri sebi imajo potrebo po samokaznovanju. V svoji preteklosti se je večina otrok srečala z zlorabami in zanemarjanjem. Cilj pri delu s takšnimi mladostniki in otroki so iskanje in opozarjanje posameznikovih močnih točk ter krepitev samonadzora in samozaupanja.

- Omejene socialne veščine

Otroke in mladostnike, ki imajo omejene socialne veščine, spremlja potreba po pravilnih ravnanjih, vendar jim to ne uspeva najboljše. Značilnost takih otrok in mladostnikov je, da iščejo potrditev pri odraslih in vrstnikih, vendar za to ne izberejo najprimernejšega načina. Pri delu z omenjenimi posamezniki je cilj učenje socialnih veščin in usmeritve pri usvajanju vedenjskih veščin.

- Občutljivost na vplive drugih

Mladostniki in otroci, ki so občutljivi na vplive drugih, so pogosto žrtve izkoriščanj. Za njih so prijatelji pomembni kljub temu, da imajo zaradi nepravih prijateljstev težave. Cilj pri delu s takšnimi otroki je najprej razumevanje, da je njihovo vedenje neusklajeno z njihovimi interesi. Ob tem namenimo pozornost razumevanju socialne interakcije in pridobitvi vpogleda v razloge obnašanja.

1.8.4. Zrcalna agresija

Zaradi slabega poznavanja značilnosti agresije (vzrokov, načinov obravnave, razvoja) in pritiska okolja (starši, vodstvo, družba) strokovni sodelavci pogosto do agresije pristopijo laično in nestrokovno. Zaradi tega ne dosežejo rezultatov, velikokrat motnjo celo krepijo, s svojim delom niso zadovoljni, čutijo izčrpanost in neučinkovitost (Vec, 2014). Strokovni sodelavec se mora zavedati, da agresivno vedenje pri njem vzbuja sovražne in obrambne impulze. Vsa ta omenjena čustva lahko agresijo povečajo in posledično tudi vplivajo na stopnjevanje težave.

Zrcalna agresivnost je povsem normalen pojav ob spoprijemanju z agresivnim posameznikom. Ko je posameznik pod stresom, svoja čustva izraža s pomočjo oseb ali stvari. V primeru, da se strokovnjak zrcalnih čustev ne zaveda, kako bo otrokova čustva zrcalili nazaj, npr: ko otrok kriči, bo strokovni delavec kričal nanj nazaj. Kot strokovni delavci se moramo zavedati, da otroci v nas sprožijo zrcalno agresijo, zato moramo svoja občutenja sprejeti in z njihovo pomočjo spoznati otrokove občutke. V pomoč nam je lahko stavek: »Ne bom se

prepiral s tem otrokom.« Ob tem vso energijo, ki jo čutimo, usmerimo v raziskovanje otrokovih potreb in nismo več osredotočeni na svoja čustva. Pomembno se je zavedati, da naše misli vzbujajo čustva, in sicer ob trenutkih, ko so ta močna, zelo težko realno presoja (Long in Wilder, 1993).

1.8.5. Skupinsko delo z agresivnimi otroki

Izrazito moteč otrok v skupini ali razredu povzroča stresno, negotovo situacijo ali vzdušje pri vseh otrocih in strokovnjakih. Njihovo vedenje je nepredvidljivo, pogosto bučno in agresivno, bodisi z razlogom ali slučajno. Pogosto je skupinska dinamika podrejena motečem otroku in se nadaljnje vzgojno delo težko izvaja.

Bregant (1987, kot navedeno v Vec, 1993) poudarja, da je na začetku procesa pomemben pristop individualne obravnave agresivnih otrok in mladostnikov. V nadaljevanju sledi vključevanje otroka ali mladostnika v skupinsko dinamiko, ki je lahko v obliki interakcijskih iger, igre vlog, dramskih ter interakcijskih tehnik, igre z lutkami, petja, ustvarjalne dejavnosti, organizacije izletov... S skupinskim delom, z upoštevanjem primarnih otrokovih potreb ter s ponudbo pozitivnih in ugodnih izkušenj ter z vzdrževanjem in spodbudo prijetne klime in posledično spodbujanjem pozitivnih in prijetnih občutkov. Posledično pridobi nov vpogled vase, v svoje vrstnike, odrasle, odnose, dolžnosti, občutek pripadnosti, sprejetosti in uspešnosti.

Vec (1993) da pomen manjšega števila jasnih pravil, ki so jasno postavljena. Pri delu v skupini se mora strokovnjak močno zavedati realnega stanja, možnosti, ki so mu dane, ter vzpostavitev uspešnega stika in komunikacije. Dejavnosti morajo biti načrtovane v pravilnem zaporedju, času in trajanju. Ustvariti je treba čim ugodnejšo situacijo, ki ne bo izzvala provokacij in tako vplivala na sprožitev agresivnih izbruhov.

1.9. Položaj vzgojitelja

V strokovnih centrih se vzgojiteljski kader spreminja iz leta v leto, kar vpliva tudi na skupinsko dinamiko.

Zaradi njihovih kompleksnih potreb je proces oskrbe v zavodih za vzgojitelje zahtevnejši. Poleg tega bi lahko bilo duševno zdravje vzgojiteljev ogroženo zaradi čustvenih zahtev dela, kar bi lahko vplivalo na poslabšanje kakovosti oskrbe otrok in mladostnikov (Bürgin idr., 2020).

V življenjskem okolju/okolju zdravljenja vedno obstajajo dejavniki, na katere je mogoče vplivati, da bi se izboljšala skupinska klima, ki jo dojemajo otroci. Zdi se, da ima vzgojitelj v skupini ključno vlogo pri doseganju teh izboljšav. Poleg tega, da so vzgojiteljem ponujeni

pomoč in programi usposabljanja, je vzpostavitev ustreznega sistema spremljanja pomemben korak za omogočanje stalnega procesa dela na pozitivni klimi skupine (Bastiaanssen, Delsing, Kroes, Engels in Veerman, 2014).

Več avtorjev je navedlo, da sta za podporo vzgojiteljem potrebna dva pomembna elementa pri vzpostavljanju terapevtske klime skupine, in sicer (Bastiaanssen, Delsing, Kroes, Engels in Veerman, 2014):

- intervencije in usposabljanje na ravni ekipe ter
- ustrezen sistem spremljanja.

Po eni strani morajo vzgojitelji skrbeti za čustvene potrebe mladih, ki izhajajo iz travmatičnih izkušenj. Po drugi strani se morajo spopasti z nespoštovanjem mladih (npr. neupoštevanje pravil, impulzivnost), kar pogosto vodi v ključovalno ali agresivno vedenje (Bürgin idr., 2020). Poleg tega so vzgojitelji slabo plačani in niso vedno dobro usposobljeni, imajo velike delovne obremenitve, omejeno avtonomijo, pomanjkanje podpore sodelavcev ali vodstva, prav tako so razvrednotena delovna skupina v primerjavi z drugimi strokovnjaki (Eenshuistra, Harder in Knorth, 2019).

Osebe je treba usposobiti in podpreti, saj je strokovno usposabljanje povezano z boljšimi rezultati skrbi za otroke in mladostnike (De Swart idr., 2012).

2. Opis problema

V magistrskem delu bom raziskovala, kakšne izkušnje z agresivnimi otroki imajo vzgojitelji, zaposleni v strokovnem centru Frana Miličniškega Smlednik. Strokovni center Smlednik je ustanova, kjer so nameščeni otroci z vedenjskimi in s čustvenimi motnjami. Otroci v centru bivajo med tednom in hodijo v interno šolo. Nekateri so tudi med vikendom v centru. Sama sem že dve leti zaposlena v strokovnem centru in sem bila večkrat priča agresivnim izbruhom otrok. V pogovoru s sodelavci so se pred, med in po agresivnem izbruhu pojavljala različna vprašanja. Za lažje razumevanje in boljši uvid v situacijo sem se odločila raziskati in slišati mnenje vzgojiteljev, ki so se kdaj v svojem delu znašli v situaciji, ko so imeli opravka z agresivnimi mladostniki. Pri raziskovanju se bom osredotočila na to, kaj je bistveno različno ali kaj je bistveno podobno. Predvsem me zanima:

- Kakšna formalna in interna navodila imajo vzgojitelji, zaposleni v strokovnem centru, z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem, in kako ta vplivajo na njihovo delo?
- Kako pogosto se srečujejo z agresivnimi mladostniki?
- Na koga je agresija bila usmerjena?
- Kakšne vrste agresije doživljajo ali so jim priča?
- Kaj deluje pri delu z agresivnimi mladostniki?
- Kaj ne deluje pri delu z agresivnimi mladostniki ?
- Kako koordinacija dela vpliva na njihovo delo?
- Kako prejšnje izkušnje vzgojiteljev vplivajo na njihovo delo z agresivnimi mladostniki?
- Kje so dobili največ znanja za delo z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem?
- Kako so se počutili pred, med in po agresiji?
- Kako ocenjujejo izkušnjo z agresivnim izbruhom?
- Kaj bi vzgojiteljem pomagalo pri nadaljnjem delu z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Gre za kvalitativno raziskavo, v kateri sem zbirala besedne opise, ki se nanašajo na raziskovalno problematiko vzorcev nasilja. Za raziskovanje sem uporabljala delno standardiziran odprt intervju ter dobila besedne in opisne informacije. Raziskava je tudi empirična, saj sem s spraševanjem zbirala novo gradivo, ugotavljala, kaj je značilno za empirične raziskave, naj bo to opazovanje ali spraševanje (Mesec, 2009). Pridobljene podatke sem obdelala s kvalitativno metodo.

Teme raziskovanja:

- A. Formalna pooblastila vzgojiteljev zaposlenih v strokovnem centru z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem
- B. Interna navodila vzgojiteljev, zaposlenih v strokovnem centru, z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem
- C. Frekvenca srečanja z agresivnimi mladostniki
- D. Vrste agresije, doživljanje agresije
- E. Usmerjenost agresije
- F. Primeri dobre prakse pri delu z agresivnimi mladostniki
- G. Primeri slabe prakse pri delu z agresivnimi mladostniki
- H. Vpliv vodstva/koordinacije dela na delo z agresivnimi otroki
- I. Osebne izkušnje vzgojiteljev
- J. Metode, ki so pomagale pri usposobljenosti vzgojiteljev za delo
- K. Počutje vzgojiteljev pri izkušnji z agresivnim izbruhom
- L. Ocena izkušnje z agresivnim izbruhom
- M. Pomoč pri razbremenitvi
- N. Predlogi za nadaljnje delo

3.2. Merski instrument

Merski instrument, ki sem ga uporabila, je poglobljen intervju odprtega tipa. Ker je šlo za odprt intervju, sem si zastavila smernice za intervju, ki so mi bile v pomoč pri izvajanju pogovorov.

3.3. Opredelitev enote raziskovanja, populacija, vzorec

Populacijo sestavljajo osebe moškega in ženskega spola, stare med 25 in 50 let, ki so zaposleni v strokovnih centrih vsaj eno leto in so v svojem delu imeli izkušnje z agresivnimi mladostniki kot priča nasilju ali kot žrtev.

Vzorec predstavljajo zaposleni, ki jih osebno poznam. Vzorec je zato neslučajnostni priložnostni, ker sem izbrala osebe, ki so najdostopnejše v moji okolici. Izvedla sem deset intervjujev z vzgojitelji, ki so zaposleni v strokovnih centrih v Sloveniji.

3.4. Zbiranje podatkov

Pred raziskavo, ki sem jo izvedla meseca marca in aprila 2024, sem se najprej prepričala, da so intervjuvanci pripravljeni sodelovati. Po prejemu njihovega soglasja sem se z vsakim od njih dobila v živo in opravila intervju. Najprej sem jim razložila problematiko in jim predstavila zaupnost podatkov. Intervjuje sem snemala z njihovim dovoljenjem zaradi lažjega sledenja ter natančnejše obdelave in analize. Intervjuji so trajali približno 40–60 minut. Intervjuvance sem poznala že od prej, tako da jim je bilo o vsem lažje govoriti. Podatke sem zbiral z metodo spraševanja, natančneje z uporabo poglobljenega odprtega intervjuja.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem kvalitativno analizirala in obdelala s kodiranjem. V intervjujih sem najprej označila izjave, ki se nanašajo na mojo temo. Nato sem pomembne izjave za temo razčlenila, jim določila pojme, kategorije, teme ter jih odprto kodirala. Potem sem v tabeli predstavila rezultate. Pomagala sem si z odprtim kodiranjem. S pomočjo tabele rezultatov in odprtega kodiranja sem napisala še razpravo in sklepe.

Smernice za intervju:

- Formalna pooblastila, ki jih imate pri delu z agresivnimi mladostniki.
- Interna navodila, ki jih imate pri delu z agresivnimi mladostniki.
- Pogostost srečanja z agresivnimi mladostniki.
- Na koga je agresija bila usmerjena?
- Kakšne vrste agresije so najpogostejše?
- Kaj ste opazili pri svojem delu, da deluje?
- Kaj ste opazili pri svojem delu, da ne deluje?
- Vpliv vodstva.

- Ali ste imeli že prej kakšne izkušnje z nasiljem? Kako je to vplivalo na vaše delo z agresivnimi mladostniki?
- Usposobljenost za delo z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem.
- Prosim, da predstavite en primer agresije otrok in mladostnikov.
- Opišite svoje občutke ob agresivnem izbruhu.
- Kaj vam je bilo v pomoč pri razbremenitvi?
- Kako ste doživeli izkušnjo z agresivnim izbruhom?
- Kaj bi potrebovali pri nadaljnjem delu z agresivnimi otroki?

Preglednica 1: Predstavitev rezultatov

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
A											
Ukrepi za zajezev	OMEJEVANJE Da so nevarni nam oz. sebi takrat A3	OMEJEVANJE Ga lahko omejim B2	/	LOČEVANJE Lahko jih ločimo D1 Če se ne čutim ogroženega, jih dam narazen D3	NEAGRESIVEN ODZIV Ne smemo z agresijo nazaj E1	OMEJEVANJE Lahko fizično posreduješ, da ga ustaviš s pomočjo drugih sodelavcev	LOČEVANJE Se ga odmakne od ostalih otrok H1	OMEJEVANJE Da otroka lahko fizično omejimo I1 To se je kar redno dogajalo I2	UMIRJANJE Probamo otroka umiriti J1 Kam mora iti, da se umiri J6 Pa se pogovarjam o o tem kaj je povzročilo izbruh	OMEJEVANJE Da umirimo oz. prekinemo K1 Da vzpostaviš varnost, tudi recimo fizični poseg za umiritev oz. za zagotavljanje varnosti K4	5 Od 10 vzgojiteljev meni, da so formalna navodila za obvladovanje agresivnega izbruha tehnike omejevanja.
Skrb za varnost	ZAŠČITA Samo, če se počutimo ogroženega A2	ZAŠČITA Če je ogrožena varnost katerega od mladostnikov ali zaposlenih B1	ZAŠČITA Se zaščitimo C1 Ohranjamo lastno varnost C2	ZAŠČITA Zavarujemo druge in sebe D2	UMIK Če je agresija, naj bi se umaknili E2	ZAŠČITA Moraš zagotoviti svojo varnost G1 Varnost drugih otrok G2 Tega otroka in lastnine G3			UMIK Pustimo ga lahko na varnem J2 Določeno območje, ki mu rečemo varno območje ali soba J3 Že vnaprej določen J4 Zagotoviš varnost otroka J10	ZAŠČITA Zagotovimo varnost vsem udeležencem K2	6 vzgojitelj omeni zaščito kot razlog za omejevanje

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
									Da jih ločiš J11		
Mnenje o navodilih	OMEJENA POOBLASTILA Po mojem mnenju so pooblastila zelo omejena A1	/	/	/	/	ZMEDENA NAVODILA Zmedena navodila I6				BREZ NAVODIL Jaz ne bi vedela, da so nekje napisana specifična navodila kaj lahko K3	Vzgojitelji imajo različno mnenje o navodilih.
Klic na pomoč	DEŽURNE SLUŽBE Pokličemo pomoč oz. 113 A5	DEŽURNA SLUŽBA Pokličem policijo B3 Če je potrebno, sodelavce na pomoč B4	DEŽURNA SLUŽBA Čim prej poklicati policijo C3	POMOČ SODELAVCEV Na srečo nas je bilo dosti odraslih I3 Da smo to lahko varno naredili I4	/	DEŽURNA SLUŽBA Pokličem na pomoč policijo G5	/	/	/	/	5 vzgojiteljev kot opcijo pri agresivnem izbruhu pokliče policijo.
Zapisovanje dogodkov					POROČILO O DOGODKU Naj bi napisali poročilo o dogodku iz. Agresiji E5 Mi tudi kot priče, ki smo bile zraven E6	POROČILO O DOGODKU Obvezno treba zapisati G6 Izpolniti poročilo o kriznem dogodku G7				POROČILO O DOGODKU Zapisovanje dogodka, če je večji incident K14 Če je samo zmerjanje ne gremo zapisovati K15	3 vzgojitelji omenijo pomembnost zapisovanja dogodkov

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
						Napisati v observacije G8 Da je to razvidno v poročilu otroka G9				Po potrebi prijavimo oz. ukrepamo glede na stopnjo teže dogodka K19	
B											
Ukrepi za zaježitev		UMIRJANJE Da ga najprej poskušaš umiriti B5	POGOVOR Pogovoriti se B7 Ga fizično omejim strokovnim prejemom B8	UMIRJANJE Najprej situacijo poskušamo umiriti s preusmerjanjem pozornosti C4 Razbremenim pogovorom C5	/	INFORMACIJE Da si čim več stvari povemo, E7 Če si mi ne izmenjamo informacij e	NENASILNO RAVNANJE Da se nasilno ne ravna I7		GLASNA OPOZORILA Da lahko povzdigneš glas J13	UMIRJANJE Da probaš deeskalirati situacijo K7 Poskušaš umriti situacijo s fizičnim posegom K9	3 od 10 vzgojiteljev kot interno navodilo ima umirjanje otrok.
Interna enaka formalnim		ENAKA FORMALNIM Isto kot pri formalnih B6			ENAKA FORMALNIM Interna navodila so enaka kot formalna D4					POVZETA PO VZGOJNEM PROGRAMU Interna navodila so povzeta po vzgojnem programu K6	Dva vzgojitelja menita, da sta interna navodila enaka formalnim.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
Skrb za varnost	ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI I Da se strokovni delavci naprej zavarujemo in poskrbimo A7			ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI I Zagotavljanje varnosti vseh vpletenih C6			ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI I Če si sposoben zagotoviti, da otrok ni nevaren sebi in drugim, predvsem sebi H4			ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI Umikom enega otroka, da dosežeš varnost	4 vzgojitelji pooudarjajo pomembnost zagotavljanja varnosti
Pomoč	POMOČ SODELAVCEV Da imamo zraven sebe še kakšnega strokovnega sodelovca A8 Razmerje dva proti ena, proti samemu mladostniku zaradi kasnejših težav A9			POMOČ POLICIJE V kolikor se nasilje stopnjuje C7 Pokličemo policijo in podamo prijavo C8 V primeru poškodb tudi reševalce C9						POMOČ SODELOVCEV Da stopimo strokovni delavci skupaj K20 Pomagamo eni drugima posebej tistim šibkejšimi kot so npr ženske K21	3 vzgojitelja omeni pomoč kot potrebno.
C											
Pogostost srečanja z agresijo	TEDENSKO O Prejšnja šolska leta je bilo tega več A11	VSAKODNEVNO Vsakodnevno se srečujem z	LETNO Vendar se ne zgodi tako	MESEČNO Lansko leto občasno D6 Enkrat na mesec D7	VSAKODNEVNO Pa je kar nekako	TEDENSKO Definitivno enkrat tedensko s	LETNO Enkrat na štiri mesece se zgodi kakšen	VSAKODNEVNO Verbalno nasilje je	VSAKODNEVNO Ja, večkrat na dan J14	VSAKODNEVNO Če gledamo agresijo v tej igri bi	5 vzgojiteljev navaja vsakodnevno

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
	Pogosti primeri bi rekel enkrat tedensko A12	nasiljem B17	pogosto C12 Enkrat do dvakrat v nekaj mesecih		vsakodnevno E26	takšno ali z drugačno obliko G16	fizičen izbruh H6	skoraj vsak dan I17		rekla, da je vsakodnevno prisotna K35	srečanje z agresijo
D											
Verbalna agresija	DA Verbalna psihična agresija A21 Največ pri nas v zavodu A22 Verbalno napadati A94 Preide v verbalno nasilje A34	DA Večinoma je to verbalno nasilje B18 Začel kričati, da ga bo ubil B36	NE	DA Verbalne D9	DA Žaljenje, preklinjanje, pač verbalno nasilje E33	DA Da je verbalna agresivista, ki najbolj izstopa G19 Po sobi izredno glasno kričal G61 Bil hudo žaljiv do mene G62	DA Verbalno in psihično nasilje kot najbolj pogosto H11	DA Verbalno nasilje, tega je vsak dan I17 In nato je začel verbalno žaliti I45	DA Grožnje J19 Preklinjanje J20	DA Največ se srečamo z verbalno agresijo predvsem med mladostniki K23 Ob hoji je glasno izražal nezadovoljstvo K131	9 od 10 vzgojiteljev navaja verbalno nasilje
Fizična agresija	DA Kar pogosti primeri tako skoraj enkrat tedensko A12 Mladostniki malo med sabo, potem pride do obračunavanja A15	DA Fizično nasilje med mladostniki B21 Se zaganjal proti njemu B38	DA Pa tudi do nasilja do zaposlenih C2 Ki izvaja nasilje nad nami C14 Mi je grozilo z nožem C33	DA Lansko leto občasno D6 Enkrat na mesec D7 Pol ga je brcnil D16 Dvakrat po gobcu D17 Še z vedrom polil tega mladostnika D19	DA Nakaže, kako bo drugega otroka udaril E30 Ravsala za ključke E82 Sva sei prerivali roke E89	DA Tudi fizična agresija dokaj pogosta G20	DA Letos malo H5 Enkrat na štiri mesece se zgodi kakšen fizičen izbruh H6 V prejšnjih letih enkrat na teden H7	DA V Planini sem se enkrat na teden z agresivnim izbruhom I115 Nas nje poskušal ugrizniti praskati,	DA Fizični udarci J21 Nakazovanje udarcev J22	DA Pri puncah je tega manj se zgodi dvakrat letno K27, Pri fantih je pogostejše bi rekla nekajkrat letno hujša fizična agresija K28	Vseh 10 vzgojiteljev navaja prisotnost fizične agresije.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
	Preraste v fizično obračunavanje A101 Fizičnega nasilja malo izvzeti, medtem ko vzgojiteljice žal ne A26		Mi je želela vzeti ključ iz rok C34					udarjati z glavo I52		Boksanje v ramo K31, ščipanje K32, testiranje koliko nekdo zdrži K33	
Agresija do inventarja	NE	DA Razbijanje inventarja B10 Vrgel stol proti njemu B37	NE	DA Bil sem priča na sovrstnika ali na inventar D8	DA Vrže stol E29 Razbijanje z vrati in premetavanje s stoli E35 Pa čisto kar koli je pri roki, leti E36	DA Največkrat je usmerjena na druge otroke ali predmete G17 Pa je razbijal G60	DA Okna v avli razbita H3 Najprej zbija od vrata H29	NE	DA Vrže ali pa stol J64 Razbija predmete po mizi J65 Uničuje pohištvo J68	DA Agresija nad inventarjem bi jaz rekla, da se dogaja tedensko K37 Največ je to v obliki razbijanja z vrati K38 Metanja predmetov, stolov K39 Brcal od steno K132	7 vzgojitelj ev navaja agresijo do inventarja .
Avtoagresija	NE	DA Samopokoš odbeno vedenje B12	DA V intenzivni skupini je bilo nasilje v smislu avtoagresije C18 Samopoškodovanje je	NE	NE	NE	DA Klop spustiti na glavo H2 Pogosto je samošpoškovanje H12	NE	NE	DA Avtoagresija je bolj pogosta pri dekletih K43 Večinoma je prisotna nekajkrat	4 vzgojitelj a navajajo avtoagresivno vedenje.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
			to prisotno bolj pogosto C12				Ona razrezana H31 Leži na tleh vsa krvava H31 In jo odrinil, da ni skočila pod avto H37			mesečno K44	
Spolno nasilje	NE	DA Spolno nadlegovan je B13	NE	NE	NE	NE	NE	DA Malo je prisotno tudi spolnega nadlegovanja (prst v rit) I23	NE	DA Spolna agresija se zgodi enkrat letno, redko K36	3 vzgojitelji navajajo prisotnost spolnega nasilja.
E											
Tarča agresije	DA Sem bil jaz tarča obračuna oz. sem bil deležen nasilja iz strani mladostnikov v A18	DA Žrtev verbalnega nasilja B15 Z izjemo pljuvanja B16	DA Pa je bilo usmerjeno tudi v zaposlene C19 Bila sem tarča takega nasilja C20	NE	NE	DA Sem bila tudi žrtev G18.	DA Neposredno me ni napadel H8 V omejevanju si bil tarča H9	DA V Planini tudi tarča I29 Velikokrat smo tarča verbalnega nasilja I22	DA Vzgojitelj je žrtev J22	DA Občasno je prisotna tudi do strokovnih delavcev K48 Sem bila tarča verbalnih žaljivk K50	8 vzgojitelj ev navaja, da je bila tarča agresije iz strani mladostnikov.
Priča agresije	DA Je prišlo do obračuna med mladostniki	DA Bil sem priča nasilju B14	NE	DA Bil sem priča na sovrstnika	Da Priča E37	DA Največkrat je agresija usmerjena na druge	DA Letos malo H5	DA Priča I119	DA Tudi drugo otroci so v interakcijah J25	DA Največkrat je agresija usmerjena	9 vzgojitelj ev navaja, da je bila priča

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
	m in vzgojiteljem A20			ali na inventar D8		otroke ali predmete G17				do vrstnikov K45	agresije iz strani mladostnikov.
F											
Primeri dobre prakse	UMIRJANJE Potrebno neko umirjanje A27 OMEJEVANJE, Da tega otroka na fizičen način omejiš A30 UMIK Spraviš na neki prostor, ki ni tako nevaren okolici in sam sebi A31	UMIRJANJE Včasih zaleže pogovor B19 da jih pustiš same B23 OMEJEVANJE Omejitev agresivnega mladostnika a B21 GLASNO OPOZORILO Grožnje s sankcijami B22 Glasno opozorilo B20	KOMUNIKACIJA komunikacijske sposobnosti C23 POZNAVANJE MLADOSTNIKA POZNAVANJE mladostnika C24, da lahko izpostavimo njegova močna področja C25 PREDSTAVITEV PREDSTAVITEV posledic dejanj C26	LOČEVANJE Ločevanje deluje D10	UMIRJANJE Ustavljanje sigurno E43 SUVERENOST Da si tam E44 Prevzameš stvar v svoje roke E45 UMIK Umakneš nekoga stran, pa to E48 PREDSTAVITEV POSLEDICE Zelo veliko pomaga to, da jih opozarjam o na ugodnosti, ki jih	PREVENTIVA Preventiva G21 Da bolj poznaš otroka, bolj vidiš kakšne situacije G22 DEESKALACIJA Probaš deeskalacijo narediti G25 REGULACIJA Učiti jih regulaciji G31 UMIRJANJE Predvsem pač pomirjanje G37	MEJE Stroge meje H14 Ob postavljenih mejah se mu izbruh še pojača H15 Tudi se hitrejša umiri H16	SUVERENOST Da se vidi, da smo v premoči I24 UMIK Ki je bil napaden, da se odstrani I25 Čim manj reakcij proti njemu I31	PREVENTIVA Najbolj učinkovita se mi zdi preventiva J26 Spoznamo otroka J27 PREUSMERITVE Pred izbruhom preusmerimo dejavnost J29 UMIK Pustimo ga kadar pride do izbruha J30 Pustiti, da mine J32	PREVENTIVA Stvar, ki najbolj deluje je preventiva K58 UMIK Da sem pozorna, da ne bi kdo koga stisnil v kot K61 Da so v ločenih prostorih K62 SUVERENOST Samozavesten pristop K67 Da ni občutka strahu K68 UMIRJANJE Miren pristop K69	Vzgojitelji imajo različne primere dobre prakse: preventiva, umirjanje, suverenost, umik...

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
					izgubijo E60 GROŽNJE Zagrozim s policijo, če je res ful hudo E61					Samozavesten K70 Odločen K71 ZAVEDANJE Da se zavedamo svojih omejitev K78 Kje so naši trigeri K79	
G											
Primeri slabe prakse	ZRCALNA AGRESIJA Da bi se strokovni delavec spustil na isti nivo A43	STOPNJEVANJE PRITISKA Dodatno stopnjevanje pritiska B24 NEPRIMERNI ODZIVI Sodelavci ne reagirajo trenutku primerno B25 NEUMIK Nadaljuje s provociranjem B26	NEUTEMELJENA STALIŠČA Neutemeljena stališča C27 GROŽNJE Sankcijami C28	PRIDIGA Pridiga ne deluje D11	UMIK Če se umakneš, ker pač eskalira E67	PANIKA Ne deluje, če začneš paničariti G36 POGOVOR Ne deluje pogovor po navadi v tistem trenutku G36	MORALIZIRANJE Dolga moraliziranja ne sliši H20	POVEČANJE PRITISKA Ne deluje, da povečuješ izpad I28 GROŽNJE Ne deluje govorjenje o izgubi sankcij I30	PRIDIGA Ne deluje, če ti govoriš J33 Poskušaš mu dopovedati, da to ni prav J34	PANIKA Ne deluje ta pristop: panika, strah to se mi zdi, da smo prižge situacijo K86 BOJ ZA MOČ Ne deluje, da gremo v boj za premoč z otrokom K87	Pri agresivnem dogodku ne deluje: panika, pridiga, povečanje pritiska
H											

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
Vodstvo kot pomemben dejavnik	DA Malo skopi s temi informacijami iz vodstva A55 Ne s pritiski A88 Nedorečeno stjo glede takih situacij A59	DA Vodstvo vpliva B27 Saj nam oni dajejo navodila, kako delamo B28 Bolj tolerantno do določenih vedenj posameznih otrok B29 Se prepozno reagira B30	DA Vodstvo deluje podporno C29	NE Vodstvo ne vpliva na naše delo D12	DA Da nam da kakšna navodila E68 Da pač pride noter E69 Smo opozorjeni, da ne vem ali ne kaj bi morali biti bolj zavzeti za to E70	DA Zelo vpliva G38 V prejšnjem zavodu se zaposleni m ni nudila neka podpora G41 Postavijo meje in, da jasno dajejo vedeti in otrokom in zaposlenim, da nasilje ni sprejemljivo Vpliva tudi z vidika podpore G44 Dobiš kak klic dan po tem G45 Da se ti da neki feedback na to G47	DA Vpliva tudi s podajo navodil H23	DA Vsekakor z usmeritva mi kako delati I32 Kako Reagirati I33 Pomembno je tudi, da stoji za tabo I35	DA Ja vpliva J35 Imamo seminarje, delavnice, pogovore, sestanke J36 Več oblik svetovanja J37 Ravnatelj vedno podarja, da je na razpolagi, če so kakšne težave J38	DA Vizija, ki jo ima ravnatelj lahko zelo vpliva kako vzgojitelji delamo dejansko z otrokom K91 Navodila so pomembna in vplivajo na naš pristop K94 Da se zavedamo, da ravnatelj stoji za nami ne glede na to kaj se je zgodilo K96	9 vzgojitelj ev meni, da vodstvo vpliva na njihovo delo.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
						Ja predvsem z vidika kadrovanja G84					
I											
Vzgojitelj je osebnostne izkušnje z nasiljem	DA Sem se znašel v konfliktni situaciji A68 V domačem okolju na srečo nisem imel izkušenj z nasiljem, imel sem v redu vzgojo A 72	DA Sem imel izkušnje z nasiljem B31	NE Nisem imela nobenih izkušenj z nasiljem C30	DA Kakšno izkušnjo z nasiljem sem že imel D13	DA Kdo ni imel izkušenj z nasiljem E73	NE V privatnem življenju prav z nasiljem nisem imela izkušnje G56	DA Prerivanje, ki sem jih imel kot mulc, ne vplivajo na to H24	DA Kot otrok sem bil priča nasilja iz strani očeta I36	DA Ja, če si imel otroka v puberteti pride do tega J46	DA Jaz sem imela izkušnjo medvrstniškega nasilja K106 Spolnega nasilja tudi medvrstniškega K107	8 vzgojiteljev je že imelo izkušnje z nasiljem v osebnem življenju.
Vpliv osebnih izkušenj na njihovo delo	DA Vplivalo na moj razvoj A71	NE To ni vplivalo na moje delo B32	NE	NE Ni vplivalo to na moje delo D14	DA Ja, mislim, da vseeno ja E74 Ne morem stvari pustiti nekaj na sred E76 Vedno dobiti neko pozitivno izkušnjo na koncu	NE	DA Kako lahko otroka omejiš, da je varno za otroka H25	DA Ali to vpliva, da želim reagirati manj nasilno? Mogoče I37 Da bi imel to tok v glavi nimam I38	DA Uporabljam tisto kar sem se iz izkušenj naučila J47 Z intuicijo starša bolj deluješ, ki so imele učinka J50	DA Vplivalo je v tej smeri, da sem bolj pozorna, sem se tok okrepila da me ne trigira K108 Da sem bolj pozorna in mogoče prej opozorim	6 vzgojiteljev meni, da je izkušnja agresivnega izbruha vplivala na njihovo delo.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
					vsega tega E77					kot nekdo drug K109	
J											
Usposobljenost za delo z otroki in mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem	LASTNE IZKUŠNJE Sem na delovnem mestu več kot na samem faksu A84 Si vržen v vodo in pač, ali splavaš ali ne splavaš ŠTUDIJ Celo šolsko leto hodil na pedagoško A79 Da ni bilo o nasilju kaj dosti A80 Ne bi rekel, da sem neke hude napotke, znanje dobil	LASTNE IZKUŠNJE Mislim, da lastne izkušnje B33 ŠTUDIJ Študij in izobraževanje sigurno ne B34	LASTNE IZKUŠNJE Tekom dela v zavodu sem se največ naučila C31	LASTNE IZKUŠNJE Nimam občutka, da bi se posebej usposobil D27 Situacije, čisto po človeško D28	LASTNE IZKUŠNJE Pri mulcu doma E79 Uno ignoranca, no kaj boš temu E80	LASTNE IZKUŠNJE E Krizna situacija, če se jo potem nekako dobro reflektira in analizira G87 Je lahko tudi učna situacija G88 Da ti imaš izkušnjo, v kateri vidiš, kako ti reagiraš G90	LASTNE IZKUŠNJE Lastne izkušnje H26 ŠPORT Judo H27 Ki uči, kako s prijemom rešiti, ne z udarcem H28	LASTNE IZKUŠNJE Vedno več izkušenj, ki jih imam se počutim bolj varno I39 Dajejo mi izkušnje iz preteklosti večjo varnost I41 Drugače pa lastne izkušnje I44 SEMINAR : Imeli smo na Irskem izobraževanje Team and teach I42, smo se učili kako se otroka prime I43	LASTNE IZKUŠNJE Prave pristope treba vzgojiti pri sebi J52, in to narediš edino v praksi J53 ŠTUDIJ Teorija ti daje samo eno smernico J51 Dobiš boljše instrumente s teorijo, da bi bil bolj uspešen J56	LASTNE IZKUŠNJE Da največ so bile dejanske izkušnje K110 Izkušnje ostalih strokovnih delavcev ŠTUDIJ Teoretično sem dobila na študiju K116 SEMINAR Team and teach K117	Vzgojitelj i kot vir usposobljenosti navajajo lastne izkušnje.
K											
Reakcije pred agresivni	ZAZNAVA Predvidevaš situacijo, ko	NORMAL NO	ZAZNAVA Se je že pred tem	NORMAL NO	UPANJE	ZAZNAV A Kadar nisem	NORMAL NO	SPRAŠEV ANJE	VZNEMOR JENOST	VZNEMIR JENOST	Vzgojitelj i imajo različne

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
m izbruhom	naraščata tenzija A117 Imaš tudi občutek, kdaj bo mladostnik zamahnil proti tebi A120	Pred agresijo sem se počutil čisto normalno B42 Mislil sem si, kako miren dan B43	čutila določena napetost C38	Pred nič kaj pač nič posebnega D20	Pred sem imela še upanje E95	pričakoval, ali pa je bila hitra eskalacija G66	Pred tem nevtravno H40	Spraševal sem se a sem jaz zaradi tega hodil na faks I58	V tem primeru je težko biti umirjen J72	Čutim adrenalin, da naraščata K163	reakcije pred agresivnim izbruhom.
Reakcije med agresivnim izbruhom	STROKOVNOST Imam to neko skoncentriranost v samem trenutku A104 Imam samokontrolo in sem strokoven A105	SKRB ZA DRUGE Med agresijo mi je šlo samo po glavi, da zaščitim ostale mladostnike pred njim B44	VZNEMIRJENOST Med samim napadom sem bila navznoter zelo vznemirjena C40 Čutila močno razbijanje srca C41 Navzven sem poskušala ostati mirna C42	SKRB ZA DRUGE Ne vem, sem samo vedel, da jih moram čim prej dati narazen D21	NEMOČ Med pa zelo nemočno E96 To je samo tako blokada E102 Nisem znala drugače reševati takrat E103 Ne vem, res to nemočno E104	NEMOČ Predvsem sem se počutila nemočno G68 Da sem bila v stiski G69 Veliko nemoči, kadar je agresija usmerjena proti meni G72 Če je agresija med otroki potem sem usmerjena v reševanje G76	ADRENALINSKO Med tem adrenalinsko H41	STRAH Sem tudi čutil strah za sebe in za svojo lastnino I61 POMOČ Ker nas je bilo dosti sem se počutil, da stvar obvladamo in bomo rešili I60	ADRENALINSKO Začutiš adrenalin, ki ti stopa J74 Si še ti vznemirjen J75 Ko je zelo močen napad je zelo težko ostati miren J78 Strokoven in brez emocij J79	STRAH Bilo me je strah kaj bo z mano K136V bistvu sem v enem momentu zmrznila K137 Ne vem kako je bilo na ven videti K138 ampak v meni je vse na enkrat ratala tema K139	Pri agresivnem izbruhu se javljajo: Vznemirjenost, skrb za druge, nemoč, strah, adrenalin.

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
						Malo strahu je definitivno , prisotno, ampak bolj tisto, da malo zamrznem G75					
Reakcije po agresivnem izbruhu	KASNEJŠA REAKCIJA Da vse skupaj pride malo za mano A108 Veliko razmišljam, kaj se je pravzaprav zgodilo	UTRUJEN OST Po agresiji sem bil utrujen B45 Ker sem ga držal pol ure in šokiran B46	OLAJŠANJE Po napadu sem v stanovanju ostala sama C45 Sem občutila olajšanje C46 Še vedno sem bila vznemirjena C47 Imela tresoče roke C48	VZNEMIRJENOST Po agresiji mogoče malo vznemirjeno , ampak nič kaj hudega, da bi ven padel D22 Da se ne bi mogel kontrolirati D23.	KASNEJŠA REAKCIJA Kasneje sem predelovala vmes med vsem tem E101 Nisem znala drugače reševati takrat E103 POMOČ Kako sem pol bila vesela, da je nekdo prišel E106	KASNEJŠA REAKCIJA Potrebo, da se umaknem G79 Da se pogovorim s sodelavci G80	UTRUJEN OST Potem pa izčrpano H42	NORMALNO Po agresiji, če se je stvar dobro izpeljala čisto okej I36	VZNEMIRJENOST Po agresiji si vznemirjen J80 Se trudiš postaviti nazaj ravnotežje J81	USPEŠNO Počutim se uspešno, ko se situacija umiri K116 VZNEMIRJENOST Ko sem jaz odhajala iz te situacije meni so se roke tresle K171 Srce mi je nabijalo kot noro K172 Prišel še en nivo adrenalina K173 Taka ena analiza situacije K175	Pojavljajo se tudi zakasnele reakcije.
L											

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
Izkušnja za učenje	DOBRA IZKUŠNJA Jaz bi rekel, da dodatna izkušnja A131 Bila je neprijetna, ampak je pomagala v prihodnosti A132	DOBRA IZKUŠNJA A Bila je dobra izkušnja B48 Sem se naučil nekaj novega B49 Spoznal sem določene reakcije mladostnikov B50	OVIRA V akutnem obdobju se mi je zdel dogodek kot ovira C52 DOBRA IZKUŠNJA Na dolgi rok ga sprejemem kot izkušnjo C 53 Ki bo pripomogla k nadaljnjemu delu C54	SLUŽBA Ni ovira, ni dobra izkušnja, ampak je služba D30 Ne vem, če bi se zdaj kako drugače obnašal, če bi isto doživel D31	DOBRA IZKUŠNJA A Ker mi je ful lažje, ker sem jih že nekaj imela E110 V bistvu mi je bilo dobro, da sploh imam izkušnjo s tem E112	UČNA SITUACIJA A Je lahko tudi učna situacija G88	IZKUŠNJE Zaradi izkušenj sem zaznal, kje so meje H45 In kje odstopati od odnosa H46	MANJ IZKUŠENJ Želim si čim manj izkušenj z agresivnim i mladostnik i I68	RAST Moramo izkoristiti težke situacije za rast, kako mi tako tudi otrok J95 Moraš najti kaj pozitivnega J98 in analizirati vsak primer J99	DOBRA IZKUŠNJA Okrepilo me je, vsaka izkušnja je prinesla novi način pristopanja K186 Za enkrat bi rekla, da so to dobre izkušnje K187	Vzgojitelj i navajajo, da je izkušnja z agresivnim izbruhom za njih bila dobra izkušnja.
M											
Razbremenitev	DELJENJE IZKUŠENJ Pogovor s kakšnim kolegom, ki je malo bolj izkušen A121 da ni to tvoj lastni neuspeh A127 SPODBUDNE BESEDE	POGOVOR S SODELAVCI Pijača s sodelavci B47	POGOVOR Pogovori z osebami, ki so mi blizu in s sodelavci C55 Teden dni odsotnosti od dela C56 Razbremenilne dejavnosti (športne aktivnosti,	BREZ VPLIVA Nič mi ni pomagalo D24 Saj me to ne prizadene D25 Razložil sem sodelavcem, kaj je bilo D26	POGOVOR Mi pomaga, ko imamo to viber grupo E109	POGOVOR Da se pogovorim s sodelavci G80 Da slišim, da sem dobro opravila G82 Človek mora malo predelati G85	UMIK Stran od zavoda H43 SPROŠČANJE Sproščanje, da si pritisk dal ven H44	POGOVOR R Pogovor s prijatelji in sodelavci I64 Da dam to ven I65 Se mi zdi kot olajšanje, če ti vodstvo krije hrbet I67	SPROŠČANJE Meditacija in take tehnike J91 Grem kam na kakšno potovanje izlet J92 Branje knjig J93 POGOVOR Pogovor s sodelavci pomaga posebej	POGOVOR Za razbremenitev pomaga pogovor s sodelavci K 176 Občutek podpore, razumevanja K177 Mogoče nekdo, ki ti pomaga iti čez refleksijo te	Pogovor kot najbolj pomembni dejavnik pri razbremenitvi

Intervjuji	Vzgojitelj št. 1	Vzgojitelj št. 2	Vzgojitelj št. 3	Vzgojitelj št. 4	Vzgojitelj št. 5	Vzgojitelj št. 6	Vzgojitelj št. 7	Vzgojitelj št. 8	Vzgojitelj št. 9	Vzgojitelj št. 10	Skupno
Teme raziskovanja											
	Pomaga kakšna spodbudna beseda od sodelavcev A127 Podpora vodstva in sodelavcev A130		čas v naravi) C57			To tenzijo, ki nastane sprostiti na vsak na svoj način G86			tistim, ki imajo izkušnje in znajo svetovati J94	situacije K197 Supervizije K183 Izobraževanja K184	
N											
Predlogi	BOLJ JASNA NAVODILA Pogrešam bolj jasna navodila, kaj v takih primerih narediti A148	VEČ POOBLASTIL Več pooblastil bi bilo primerno B54	TEČAJ SAMOOBRAMBE Tečaj samoobrambe C67 Trenirke z žepi na zadrge C68	PODPORA Več podpore iz strani sodelavcev D33 SUPERVIZIJA Supervizija D34	PODVAJANJA V SKUPINI Fajn je, da smo po dva, ker ful razbremenimo E115	SEMINARJI Konkretno usmerjeni seminarji in mogoče izkustveni seminarji G103 PODPORA Ja, podpora G110 SUPERVIZIJA Supervizija je izjemno pomembna ampak v manjših skupinah G111	AVTONOMIJA Več avtonomije H48	SOBA ZA UMIRJANJE JE Soba za umirjanje I72	DELJENJE IZKUŠENJ Dobro je izmenjati izkušnje J106 Imeti čim več vaj, delavnic J107 TEHNIKE SPORŠČANJA Dobro je poznati tudi tehnike sproščanja J109 SUPERVIZIJA Supervizije so tudi uporabne J110	PODPORA Podpora K196 RAZBREMENITEV Razbremenitev K197 IZOBRAŽEVANJA Izobraževanja K198 TEČAJ SAMOOBRAMBE Mogoče tudi tečaj samoobrambe K201 Ampak okrepitve samozavesti K202	Več pooblastil, soba za umirjanje, podpora, supervizija, tečaj samoobrambe....

*Teme raziskovanja: A. Formalna pooblastila vzgojiteljev, zaposlenih v strokovnem centru z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem; B. Interna navodila vzgojiteljev, zaposlenih v strokovnem centru z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem; C. Frekvenca srečanja z agresivnimi mladostniki; D. Vrste agresije, doživljane agresije; E. Usmerjenost agresije; F. Primeri dobre prakse pri delu z agresivnimi mladostniki; G. Primeri slabe prakse pri delu z agresivnimi mladostniki; H. Vpliv vodstva/koordinacije dela na delo z agresivnimi otroki; I. Osebne izkušnje vzgojiteljev; J. Metode, ki so pomagale pri usposobljenosti vzgojiteljev za delo; K. Počutje vzgojiteljev pri izkušnji z agresivnim izbruhom; L. Ocena izkušnje z agresivnim izbruhom; M. Pomoč pri razbremenitvi; N. Predlogi za nadaljnje delo.

4. Razprava

Raziskava o izkušnjah vzgojiteljev z agresivnim vedenjem mladostnikov v vzgojnih ustanovah je pokazala, da se vzgojitelji pogosto srečujejo z različnimi oblikami nasilja, tako z verbalnim kot s fizičnim. Formalna in interna navodila za ravnanje v primerih nasilja vključujejo ukrepe za omejevanje in umirjanje, ločevanje agresivnih mladostnikov in klicanje dežurne službe. Vzgojitelji poudarjajo tudi pomembnost zapisovanja dogodkov. Ugotovila sem, da vzgojitelji v zavodih za otroke in mladostnike navajajo podobne postopke pri spopadanju z agresivnim vedenjem, tako za interna kot formalna navodila.

Formalna pooblastila, ki so jih navedli, so:

Ukrepi za zaježitev

Omejevanje: *Ga lahko omejim B2; Lahko fizično posreduješ, da ga ustaviš s pomočjo drugih sodelavcev G4; Da vzpostaviš varnost, recimo fizični poseg za umiritev oz. za zagotavljanje varnosti K4.* Vzgojitelji uporabljajo tehnike omejevanja takrat, ko je varnost mladostnika, ki izvaja nasilje, ali varnost ostalih mladostnikov ogrožena: *Če je ogrožena varnost katerega od mladostnikov ali zaposlenih B1; Zavarujemo druge in sebe D2; Zagotovimo varnost vsem udeleženiim. K2*

Umirjanje: *Probamo otroka umiriti J1.*

Ločevanje: *Se ga odmakne od ostalih otrok H1; Lahko jih ločimo D1.*

Da bi se otrok pomiril, je včasih dober tudi umik: *Če je agresija, naj bi se umaknili E2; Lahko ga pustimo na varnem J2.*

Pri agresivnem dogodku je pet vzgojiteljev kot pomoč omenilo klic na dežurno službo (policija, reševalci): *Pokličemo pomoč oz. 113 A5; Pokličeš na pomoč policijo G5.*

Iz lastnih izkušenj pri delu vem, da je izjemno pomembno vse dogodke zapisati. Trije vzgojitelji so istega mnenja ter so pozorni na zapis dogodkov in poročil: *Obvezno treba zapisati G6; Zapisovanje dogodka, če je večji incident K14.*

Interna navodila so navedli kot formalna: *Isto kot pri formalnih B6, Interna navodila so povzeta po vzgojnem programu K6.* Pri internih navodilih vzgojitelji omenijo še glasna opozorila: *Da lahko povzdigneš glas J13, pomoč sodelavcev: Da imamo zraven sebe še kakšnega strokovnega delavca A8; Da stopimo strokovni delavci skupaj K20.*

Podatki, ki sem jih dobila v kvalitativni raziskavi, so pokazali, da so se vzgojitelji vsaj enkrat pri svojem delu vzgojitelja srečali z agresivnim izbruhom. Pet od teh jih navaja, da je to srečanje vsakodnevno. *Pa je kar nekako vsakodnevno E26.* Dva povesta, da se z agresijo srečujeta tedensko. *Definitivno enkrat tedensko s takšno ali drugačno obliko G16.* En vzgojitelj

pove, da se mesečno srečuje z agresijo. *Enkrat na mesec D7*. Dva povesta, da je to na letni ravni. *Enkrat na štiri mesece se zgodi kakšen fizičen izbruh H6*.

Opredelitev nasilja je nekaj spremenljivega, nestatičnega in nestalnega ter odgovor na to, kaj je nasilje, je odvisen od številnih socialnih situacij in okoliščin. Nasilje je socialni fenomen, zato mora ostati opredelitev nasilja spremenljiva tako, kot so spreminjajoča socialna razmerja in interpretacija teh razmerij. Za razumevanje nasilja je pomembno, da pogledamo vse dejavnike in spoznamo situacijo ter analiziramo kontekst, v katerem se je nasilje zgodilo (Zaviršek, 2005).

Najpogostejše je verbalno nasilje. *Verbalno nasilje je skoraj vsak dan I17*.

Verbalna agresija: *Da je verbalna agresija tista, ki najbolj izstopa G19; Verbalno in psihično nasilje kot najbolj pogosto H11; Največ se srečamo z verbalno agresijo, predvsem med mladostniki K23*.

Z njo se je devet od desetih vzgojiteljev srečalo pri svojem delu v vzgojni skupini.

Vseh deset vzgojiteljev pove, da so se srečali s fizično agresijo kot tarče ali priče.

Fizična agresija: *Tudi fizična agresija je dokaj pogosta G20; Fizično nasilje med mladostniki B21; V Planini sem se enkrat na teden z agresivnim izbruhom I115*.

Kot dokaj pogosto se pojavlja tudi agresija do inventarja.

Agresija do inventarja: *Razbijanje inventarja B10; Največkrat je usmerjena na druge otroke ali predmete G17; Agresija nad inventarjem bi jaz rekla, da se dogaja tedensko K37*.

Manj pogosta je avtoagresija in so se štirje vzgojitelji srečali z nekakšno obliko samopoškodbenega vedenja.

Avtoagresija: *Samopoškodbeno vedenje B12; V intenzivni skupini je bilo nasilje v smislu avtoagresije C18 Avtoagresija je bolj pogosta pri dekletih K43*.

Trije vzgojitelji omenijo še spolno nasilje, ki je bolj redko.

Spolno nasilje: *Spolno nadlegovanje B13; Malo je prisotno tudi spolnega nadlegovanja (prst v rit) I23; Spolna agresija se zgodi enkrat letno, redko K36*.

Iz tabele razberemo, da je osem vzgojiteljev bilo tarča napada iz strani mladostnikov: *Sem bila tudi žrtev G18; V omejevanju sem bil tarča H9; Sem bil jaz tarča obračuna oz. sem bil deležen nasilja iz strani mladostnikov A18*. Vzgojitelji povejo, da so tudi velikokrat tarča verbalnega nasilja: *velikokrat smo tarča verbalnega nasilja I22*.

Devet vzgojiteljev pove, da so bili priča agresivnega izbruha mladostnikov do drugega mladostnika: *Največkrat je agresija usmerjena do vrstnikov K45; na vzgojitelja: Je prišlo do obračuna med mladostnikom in vzgojiteljem A20 in inventar: Bil sem priča na sovrstnika ali inventar D8*.

Za vzgojitelje je pomembno, da znajo na skupine pogledati iz različnih zornih kotov in jih v tem smislu osvetljevati z različnimi (teoretičnimi) odtenki, saj je le tako možno aplicirati sintetizirano znanje tudi v povsem konkretne in svojevrstne praktične situacije (Vec, 2014).

Vzgojitelji poudarjajo pomen poznavanja mladostnikov, jasnih meja, preventive, suverenosti in predstavitve posledic za omejevanje agresivnega vedenja. Pri svojem delu uporabljajo tehnike umirjanja, omejevanja in umika. Neučinkovite metode vključujejo paniko, pridige, stopnjevanje pritiska, pogovor v trenutku agresije, boj za moč in grožnje.

Kot primere dobre prakse iz njihovih lastnih izkušenj vzgojitelji navajajo:

Umirjanje: *Potrebno neko umirjanje* A27; *Ustavljanje sigurno* E43; *Predvsem pač pomirjanje* G37;

Omejevanje: *Da tega otroka fizično omejiš* A 30; *Omejitev agresivnega mladostnika* B21;

Umik: *Ločevanje deluje* D10; *Da jih pustiš same* B23; *Ki je bil napaden se odstrani* I25; *Da so v ločenih prostorih* K62.

Poznavanje mladostnika/mladostnice: *Poznavanje mladostnika* C24 *Da lahko izpostavimo njegova močna področja* C25; *Da bolj poznaš otroka, bolj vidiš, kakšne situacije* G22.

Krajncan, Zorc Maver in Bajželj (2008) povejo, da so svojevrstni dejavniki tveganja in varovalni dejavniki lastnosti posameznega otroka in mladostnika. Treba jih je redno spremljati zaradi stalnega spreminjanja. Ker so strokovni delavci zelo pomemben dejavnik v otrokovem in mladostniškem življenju, je pomembno, da strokovni delavci prepoznajo in pravočasno ukrepajo pri zgodnjih znakih grozečega neobvladljivega vedenja ter znajo nemudoma ukrepati. Strokovni delavci morajo biti čustveno stabilni in imeti ustrezen odnos do mladih. Odnos ni nekaj samoumevnega. Zahteva različnost kategorij, ki omogočajo povezavo med socialnim pedagogom in otrokom oziroma mladostnikom kot osnovo nadaljnjega vzgojnega dela.

Predstavitev posledic: *Predstavitev posledic dejanj* C26; *Zelo pomaga to, da jih opozarjamo na ugodnosti, ki jih izgubijo* E60;

Preventiva: *Preventiva* G21; *Stvar, ki najbolj deluje, je preventiva* K58;

Suverenost: *Da si tam* E44; *Prevzameš stvar v svoje roke* E45; *Samozavesten pristop* K67.

Kot zelo pomembne pri omejevanju agresivnega izbruha omenijo še:

- glasno opozorilo: *Glasno opozorilo* B20;
- jasne meje: *Stroge meje* H14;
- zavedanje: *Da se zavedamo svojih omejitev* K78; *Kje so naši trigeri* K79.

Iz svojih izkušenj so ugotovili, da pri agresivnem izbruhu ne deluje:

- panika: *Ne deluje, če začneš paničariti* G36; *Ne deluje ta pristop: panika, strah, to se mi zdi prižge situacijo* K86;

- pridiga: *Pridiga ne deluje* D11; *Dolga moraliziranja ne sliši* H20; *Ne deluje, če ti govoriš* J33; *Poskušaš mu dopovedati, da to ni prav* J34;
- stopnjevanje pritiska: *Dodatno stopnjevanje pritiska* B24; *Nadaljuje s provociranjem* B26; *Ne deluje, da povečuješ izpad* I28.

Ne delujejo tudi:

- pogovor: *Ne deluje pogovor po navadi v tistem trenutku* G36;
- boj za moč: *Ne deluje, da gremo v boj za premoč z otrokom* K87;
- grožnje: *Grožnje s sankcijami* C28;
- neutemeljena stališča: *neutemeljena stališča* C27.

Vzgojitelji preživijo največ časa z otroki in so prisotni v vsakodnevnih situacijah, ki so lahko izziv za otroke z vedenjskimi težavami. Poleg tega lahko vodenje skupine pozitivno spremeni vedenje otrok (Knorth, Harder, Zandberg in Kendrick, 2008).

Vodstvo zavoda je pomembno za vzgojitelje, saj vpliva na njihovo delo z mladostniki s svojimi usmeritvami, podporo, z navodili in izobraževanji. Vzgojitelji so se največ naučili iz lastnih izkušenj, medtem ko formalno izobraževanje ni prineslo toliko praktičnega znanja.

Devet vzgojiteljev pove, da je vodstvo pomemben dejavnik pri njihovem splošnem delu: *Vizija, ki jo ima ravnatelj, lahko zelo vpliva, kako vzgojitelji delamo dejansko z otrokom* K91; in na delo z mladostniki, ki imajo težave z agresijo: *Vsekakor z usmeritvami, kako delati* I32.

Vodstvo vpliva še s podporo: *Vodstvo deluje podporno* C29; z navodili: *Da nam da kakšna navodila* E68; izobraževanja: *Ja, vpliva, imamo seminarje, delavnice, pogovore, sestanke* J36.

Osem vzgojiteljev je povedalo, da so v svojem osebnem življenju imeli izkušnjo z nekakšno obliko nasilja: *Kot otrok sem bil priča nasilja iz strani očeta* I36; *Jaz sem imela izkušnjo medvrstniškega nasilja* K106; *Spolnega nasilja, tudi medvrstniškega* K107. Dva vzgojitelja povesta, da nista imela nobenih izkušenj z nasiljem: *Ne, nisem imela nobenih izkušenj z nasiljem* C30; *V privat življenju prav z nasiljem nisem imela izkušnje* G56.

Večinoma vzgojitelji, ki so imeli izkušnje z nasiljem v svojem zasebnem življenju, menijo, da je ta njihova izkušnja vplivala na delo z mladostniki, ki so agresivni: *Vplivalo na moj razvoj* A 71; *Ja, mislim, da vseeno ja* E74; *Ali to vpliva, da želim reagirati manj nasilno? Mogoče* I37;

Vplivalo je v tej smeri, da sem bolj pozorna, sem se tok okrepila, da me ne trigira K108; *Da sem bolj pozorna in mogoče prej opozorim kot nekdo drug* K109.

Dva vzgojitelja, ki sta imela osebne izkušnje z nasiljem, menita, da to ni vplivalo na njihovo delo: *To ni vplivalo na moje delo* B32; *Ni vplivalo to na moje delo* D14.

Vzgojitelji menijo, da so se za delo z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem, najbolj usposobili iz svojih lastnih izkušenj pri delu: *Mislim, da lastne izkušnje* C31; *Tekom*

delu v zavodu sem se največ naučila C31; Krizna situacija, če se jo potem reflektira in analizira G87 je lahko tudi učna situacija G88; Vedno več izkušenj imam, se počutim bolj varno I39; Da, največ so bile dejansko izkušnje K110. Za študij menijo, da jim ni prinesel veliko znanja: Sem na delovnem mestu več kot na samem faksu A84; Študij in izobraževanje sigurno ne B34; ali jim je prinesel smernice za delo: Teorija ti daje samo ene smernice J51; Teoretično sem dobila na študiju K116. Dva vzgojitelja omenita seminar team and teach kot seminar, ki jim je pokazal načine omejevanja: Imeli smo na Irskem izobraževanje team and teach I42, Smo se učili, kako se otroka prime I43. Team and tech K117.

Izkušnja z nasiljem je za večino vzgojitelja stresen dogodek, ki povzroča v njih različne odzive in čustva. Opaziti je mogoče tudi razliko v intervalih agresivnega izbruha. Pred agresijo so se trije vzgojitelji počutili normalno, saj niso zaznali nobene možnosti agresivnega izbruha: Pred agresijo sem se počutil normalno B42; Pred tem nevtrarno H40, nekateri tudi vznemirjeno: Čutim adrenalin, da narašča K163, nekateri so tudi zaznali, da bo situacija eskalirala: Predvidevaš tenzijo, ko narašča tenzija A117.

Med agresivnim napadom so se pojavljali različni občutki in različni odzivi na dogodek. Eden vzgojitelj navaja, da v takih situacijah ostane strokoven: Imam to neko skoncentriranost v samem trenutku A104; Imam samokontrolo in sem strokoven A105, medtem ko drugi vzgojitelj omeni, kako je težko ostati strokoven v takšnih situacijah: Ko je zelo močen napad, je težko ostati miren J78; Strokoven in brez emocij J79. Ob tem vso energijo, ki jo čutimo, usmerimo v raziskovanje otrokovih potreb in nismo več osredotočeni na svoja čustva. Pomembno se je zavedati, da naše misli vzbujajo čustva, in ob trenutkih, ko so ta močna, zelo težko realno presojava (Long in Wilder, 1993).

Dva vzgojitelja omenita tudi strah: Bilo me je strah, kaj bo z mano K136; Sem tudi začutil strah za sebe in svojo lastnino I61; Ampak v meni je na enkrat ratala tema K139. Dva vzgojitelja občutita tudi naval adrenalina: Med tem adrenalinsko H41; Začutiš adrenalin, ki ti stopa J74. Vznemirjenost je bila omenjena pri dveh: Med samim napadom sem bila navznoter zelo vznemirjena C40, Čutila močno razbijanje srca C41; Si še ti vznemirjen J75. V kriznih situacijah se vzgojiteljem aktivira tudi čut, da zaščitijo druge otroke: Med agresijo mi je šlo samo po glavi, da zaščitim ostale mladostnike pred njim B44; Ne vem, sem samo vedel, da jih moram čim prej dati narazen D21. Ker sama delam kot vzgojiteljica, sem iz svojih lastnih izkušenj menila, da se bo večkrat omenil občutek nemoči, vendar se je samo dvakrat: Med pa zelo nemočno E96; Predvsem se počutila nemočno G68.

Zaradi kompleksnih potreb otrok in mladostnikov je proces oskrbe v zavodih za vzgojitelje zahtevnejši. Poleg tega bi bilo lahko duševno zdravje vzgojiteljev ogroženo zaradi čustvenih

zahtev dela, kar bi lahko vplivalo na poslabšanje kakovosti oskrbe otrok in mladostnikov (Bürgin idr., 2020).

Stresni dogodki, povezani z agresijo, povzročajo različne čustvene odzive pri vzgojiteljih, kot so vznemirjenost, strah, adrenalin, občutek nemoči in potreba po umiku. Razbremenitev po stresnih dogodkih vzgojitelji najdejo v pogovoru s sodelavci, občutku podpore, tehnikah sproščanja in umiku.

Po agresivnem dogodku so se vzgojitelji še vedno počutili vznemirjeno in so imeli zakasnjene odzive na stresen dogodek: *Da vse skupaj pride malo za mano* A108; *Še vedno sem bila vznemirjena* C47; *Kasneje sem predelovala, vmes med vsem tem* E101; *Po agresiji si vznemirjen* J80; *Ko sem odhajala iz te situacije, meni so se roke tresle* K171, *Srce mi je nabijalo kot noro* K172; *Prišel še en nivo adrenalina* K173. Zaradi fizičnega omejevanja se je pojavljala tudi utrujenost: *Po agresiji sem bil utrujen* B45; *Ker sem ga držal pol ure in šokiran* B46; *Potem pa izčrpano* H42. Po agresiji so vzgojitelji imeli težavo vrniti se v normalno situacijo: *Se trudiš postaviti nazaj ravnotežje* J81; imeli so potrebo, da se umaknejo: *Potrebo, da se umaknem* G79. Dva vzgojitelja povesta, da če se situacija reši dobro, se onadva počutita uspešno: *Po agresiji, če je stvar dobro izpeljana, čisto okej* I36; *Počutim se uspešno, ko se situacija umiri* K116.

Izkušnja z agresivnim dogodkom je lahko ovira pri delu ali izkušnja za nadaljnje delo.

Vzgojitelji se večinoma strinjajo, da izkušnje z agresivnimi izbruhi prispevajo k njihovi poklicni rasti, vendar si želijo več podpore in izobraževanj za učinkovitejše obvladovanje takšnih situacij.

Po eni strani morajo vzgojitelji skrbeti za čustvene potrebe mladih, ki izhajajo iz travmatičnih izkušenj. Po drugi strani se morajo spopasti z nespoštovanjem mladih (npr. neupoštevanje pravil, impulzivnost), kar pogosto vodi v ključovalno ali agresivno vedenje (Bürgin idr., 2020).

Večina vzgojiteljev meni, da je izkušnja z agresivnim izbruhom bila dobra izkušnja za njihovo nadaljnje delo: *Jaz bi rekel, da je dodatna izkušnja* A 131; *Bila je neprijetna, ampak je pomagala v prihodnosti* A132; *Bila je dobra izkušnja* B48; *sem se naučil nekaj novega* B49; *V bistvu mi je bilo dobro, da sploh imam izkušnjo s tem* E112; *Okrepilo me je, vsaka izkušnja je prinesla novi način pristopanja* K186. Zaradi izkušenj so vzgojitelji tudi zaznali prej, kdaj se je treba odzvati: *Zaradi izkušenj sem zaznal, kje so meje* H45; in *kje odstopati od odnosa* H46. En vzgojitelj meni, da je v akutnem obdobju zanj ta izkušnja bila ovira, ampak za nadaljnje delo dobra: *V akutnem obdobju se mi je zdel dogodek kot ovira* C52; *Na dolgi rok pa ga sprejem kot izkušnjo* C53. En vzgojitelj meni, da je to njegova služba in da nič ne vpliva nanj: *Ni ovira, ni dobra izkušnja, ampak služba* D30; *Ne vem, če bi se zdaj kako drugače obnašal, če*

bi isto doživel D31. En vzgojitelj pove, da bi si želel imeti čim manj izkušenj z agresivnim izbruhom: *Želim si čim manj izkušenj z agresivnim mladostniki* I68, za kar lahko trdim, da je želja vseh vzgojiteljev.

Vzgojitelji so slabo plačani in niso vedno dobro usposobljeni, imajo velike delovne obremenitve, omejeno avtonomijo, pomanjkanje podpore sodelavcev oziroma vodstva, prav tako so razvrednotena delovna skupina v primerjavi z drugimi strokovnjaki (Eenshuistra, Harder in Knorth, 2019).

Vzgojitelji, ki doživljajo stresne dogodke, ki povzročajo veliko čustvenih odzivov, potrebujejo tudi razbremenitev. Razbremenitev, ki jo vzgojitelji dobijo, je večinoma organizirana v njihovi lastni režiji. Vzgojitelji navajajo, da so jim najbolj v pomoč:

- pogovor: *Pogovor s kakšnim kolegom, ki je malo bolj izkušen* A121; *Pogovor z osebami, ki so mi blizu, in sodelavci* C55; *Da se pogovorim s sodelavci* G80; *Mi pomaga, ko imamo to viber grupo* E109;
- občutek podpore: *Pomaga kakšna spodbudna beseda sodelavcev* A127; *Podpora vodstva in sodelavcev* A130; *Da slišim, da sem dobro opravila* G82; *Se mi zdi olajšanje, če ti vodstvo krije hrbet* I67; *Občutek podpore in razumevanja* K177;
- tehnike sproščanja: *Razbremenilne dejavnosti (športne aktivnosti, čas v naravi)* C57; *Sproščanje, da si pritisk dal ven* H44; *Meditacija in take tehnike* J91;
- umik: *Stran od zavoda* H43; *Grem kam na kakšno potovanje, izlet* J92. En vzgojitelj pove, da takšni dogodki ne vplivajo nanj in ne potrebuje nobene sprostitev: *Nič mi ni pomagalo* D25, *Saj me to ne prizadene* D25.

En izmed vzgojiteljev kot razbremenitev omeni izobraževanja in supervizije: *Supervizije* K183; *Izobraževanja* K184.

V življenjskem okolju oziroma okolju zdravljenja vedno obstajajo dejavniki, na katere je mogoče vplivati, da bi se izboljšala skupinska klima, ki jo dojemajo otroci. Zdi se, da ima vzgojitelj v skupini ključno vlogo pri doseganju teh izboljšav. Poleg tega, da so vzgojiteljem ponujeni pomoč in programi usposabljanja, je vzpostavitev ustreznega sistema spremljanja pomemben korak za omogočanje stalnega procesa dela na pozitivni klimi skupine (Bastiaanssen, Delsing, Kroes, Engels in Veerman, 2014).

Vzgojitelji poudarjajo potrebo po boljših navodilih, več pooblastilih, avtonomiji, podpori, izkustvenih seminarjih in tečajih samoobrambe. Menijo, da je pomembno, da vzgojitelji prepoznajo zgodnje znake agresivnega vedenja in znajo ustrezno ukrepati, hkrati skrbijo za svoje duševno zdravje, da lahko nudijo kakovostno oskrbo otrokom in mladostnikom.

Eni povejo, da pogrešajo:

- bolj jasna navodila: *Pogrešam bolj jasna navodila, kaj v takih primerih narediti* A148;
- več pooblastil: *Več pooblastil bi bilo primerno* B54;
- več avtonomije: *Več avtonomije* H48;
- več podpore : *Več podpore od strani sodelavcev* D33; *Ja podpora* G110;
- izkustveni seminarji: *konkretno usmerjeni seminarji in mogoče izkustveni seminarji* G103.

Zanimalo me je tudi, kaj bi potrebovali pri svojem delu:

- tečaj samoobrambe: *Tečaj samoobrambe* C67; *Mogoče tudi tečaj samoobrambe* K201; *Ampak zaradi okrepitve samozavesti* K202;
- supervizija: *Supervizija je izjemno pomembna, ampak v manjših skupinah* G111; *Supervizije so tudi uporabne* J110;
- soba za umirjanje : *Soba za umirjanje* I72;
- izobraževanja: *Imeti čim več delavnic* J107; *Izobraževanja* K198; *Dobro je poznati tudi tehnike sproščanja* J109.

Vzgojitelji poročajo tudi o potrebi po večji podpori in jasnejših navodilih, tečajih samoobrambe, superviziji in večji avtonomiji pri delu. Razbremenitev po stresnih dogodkih pogosto vključuje pogovor s sodelavci, tehnike sproščanja, občutek podpore in umik iz situacije. Celovita podpora in ustrezna usposabljanja so ključni za izboljšanje delovne klime in kakovosti oskrbe mladostnikov v vzgojnih ustanovah.

Osebe je treba usposobiti in podpreti, saj je strokovno usposabljanje povezano z boljšimi rezultati skrbi za otroke in mladostnike (De Swart idr., 2012).

5. Sklepi

Na podlagi podatkov, ki sem jih dobila, in literature, ki sem jo prebrala v obdobju raziskovanja, sem ugotovila:

- Pri svojem delu so se vzgojitelji vsaj enkrat srečali z agresivnim izbruhom mladostnika.
- Vzgojitelji se tedensko srečujejo z nekakšno obliko agresije.
- Najpogostejša oblika agresije, ki se pojavlja, je verbalna agresija. Za njo sledijo agresija do inventarja, fizična agresija do mladostnikov, avtoagresija, fizično nasilje do zaposlenih, spolno nadlegovanje.
- Vzgojitelji pri svojem delu uporabljajo različne tehnike obvladovanja agresivnega izbruha.
- Fizično omejevanje je skrajna tehnika, ko otrok ogroža varnost sebe, drugih mladostnikov ali zaposlenih.
- Vzgojitelji se vsakodnevno srečujejo z verbalno agresijo.
- Vzgojitelji kot pomoč uporabljajo klic na dežurne službe (policija in rešilci).
- Pri delu z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim izbruhom, sta pomembna preventiva in poznavanje otroka zaradi preprečitve eskalacije.
- Pri omejevanju agresivnega izbruha najbolj delujejo: umirjanje, samozavesten pristop, predstavitev posledic, umik in poznavanje mladostnika.
- Pri omejevanju agresivnega izbruha ne delujejo: pridiga, panika in stopnjevanje pritiska.
- Vodstvo vpliva na vzgojiteljevo splošno delo v skupini in na delo z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem.
- Pri delu z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem, vodstvo vpliva s podajo navodil, podporno in z omogočanje usposabljanj.
- Vzgojitelji med agresivnim napadom občutijo vznemirjenost, adrenalin in strah.
- Vzgojitelji imajo tudi zakasnjene odzive na dogodek.
- Izkušnja z agresivnim izbruhom je za vzgojitelje »dobra« izkušnja za njihovo nadaljnje delo.
- Vzgojitelji so se za opravljanje dela z mladostniki, ki imajo težave z agresivnim vedenjem, najbolj usposobili z lastnimi izkušnjami.
- Osebne izkušnje, ki so jih imeli vzgojitelji z nasiljem, deloma vplivajo na njihovo delo z mladostniki, ki imajo težave z agresijo, in na njihove odzive.
- Najpogostejši vir razbremenitve je pogovor s sodelavci.
- Pri nadaljnjem delu z mladostniki bi vzgojitelji potrebovali:

- supervizijo,
- izkustvene seminarje,
- podporo,
- tečaj samoobrambe,
- več avtonomije,
- več pooblastil,
- sobo za pomirjanje.

6. Seznam virov

1. *About us.* (b.d.). Pridobljeno 15. 4. 2024 s <https://www.who.int/>
2. Allen, J. J., & Anderson, C. A. (2017). Aggression and violence: Definitions and distinctions. V P. Sturme (ur.), *The wiley handbook of violence and aggression* (str. 1–14). Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781119057574.whbva001>
3. Anglin, J. P., & Knorth, E. J. (2004). Editorial: Competing declarations on residential care for children and youth – Stockholm versus Malmö. *Child and Youth Care Forum*, 33(3), 141–149. Pridobljeno 5. 5. 2024 s <https://link.springer.com/article/10.1023/B:CCAR.0000029720.18947.66>
4. Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(1), 3–11.
5. Bastiaanssen, I. L. W., Delsing, M. J. M. H., Kroes, G., Engels, R. C. M. E., & Veerman, J. W. (2014). Group care worker interventions and child problem behavior in residential youth care: course and bidirectional associations. *Children and Youth Services Review*. 39, 48–56. Pridobljeno 4. 5. 2024 s https://www.researchgate.net/publication/260030930_Group_Care_Worker_Interventions_and_Child_Problem_Behavior_in_Residential_Youth_Care_Course_and_Bidirectional_Associations
6. Benčič, U., Bertoneclj, U., Budimir-Ferjan, I., Dernovšek, M. Z., Mihelčič, A., & Pavlovič, L. (2017). *Prepoznavanje in preprečevanje nasilnih vedenj in njihovih posledic v Vzgojnem zavodu Planina*. Planina: Vzgojni zavod.
7. Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. New York: McGraw-Hill.
8. Blow, A. J., & Timm, T. M. (2002). Promoting community through family therapy: helping clients develop a network of significant social relationships. *Journal of Systemic Therapies*, 21(2), 67–89.
9. Bürgin, D., Kind, N., Schröder, M., Clemens, V., Fegert, J. M., Eckert, A., Buchheim, A., O'Donovan, A., Boonmann, C., & Schmidt, M. (2020). The stress of caring – resilience and HPA-axis activity in hair samples of youth residential caregivers. *Frontiers in Psychiatry*, 11. Pridobljeno 5. 5. 2024 s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33408649/>
10. Ciperle, J., & Skalar, V. (1987). *Vzgojni zavodi*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
11. Constable, R., & Lee, D. B. (2015). *Social work with families: Content and process*. Chicago: Illinois Lyceum Books.

12. Čačinovič Vogrinčič, G. (2020). Socialno delo v osnovni šoli: Soustvarjanje podpore in pomoči družinam s številnimi izzivi in preprečevanje socialne izključenosti. *Socialno delo*, 59(2-3), 163–176.
13. De Swart, J., Van den Broek, H., Stams, G. J., Asscher, J. J., van der Laan, P. H., Holsbrink-Engels, G. A., & van der Helm, P. (2012). The effectiveness of institutional youth care over the past three decades: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1818–1824. Pridobljeno 5. 5. 2024 s https://www.researchgate.net/publication/257042852_The_effectiveness_of_institutional_youth_care_over_the_past_three_decades_A_meta-analysis
14. Eenshuistra, A., Harder, A. T., & Knorth, E. J. (2019). One size does not fit all: A systematic review of training outcomes on residential youth care professionals' skills. *Children and Youth Services Review*, 103, 135–147. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.05.010>
15. Giesecke, H. (1999). *Die pädagogische Beziehung. Pädagogische Professionalität und die Emanzipation des Kindes*. Weinheim: Juventa.
16. Gregorič Kumperščak, H. (2014). Razdiralno vedenje otrok in mladostnikov kot možen simptom različnih duševnih motenj. *Zdravniški vestnik*, 83(12), 872–880.
17. Hawes, J. D., & Dadds, R. M. (2005). The treatment of conduct problems in children with callous- unemotional traits. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(4), 737–741.
18. Horvat, M. (2000). *Delo z vedenjsko in osebnostno motenim otrokom in mladostnikom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
19. Janjušević, P. (2018). Vedenjske motnje v otroštvu in mladostništvu. V M. Drobnič Radobuljac, & P. Pregelj (ur.), *Zbrana poglavja iz otroške in mladostniške psihiatrije* (str. 75–83). Ljubljana: Medicinska fakulteta.
20. *Kazenski zakonik (KZ-1)* (2012). Ur. l. RS 50/2012 – uradno prečiščeno besedilo, 54/2015, 6/2016, – popr., 38/2016, 27/2017, 23/2020, 95/2021, 186/2021, 105/2022 – ZZNŠPP in 16/2023.
21. Knorth, E. J., Harder, A. T., Zandberg, T., & Kendrick, A. J. (2008). Under one roof: A review and selective meta-analysis on the outcomes of residential child and youth care. *Children and Youth Services Review*, 30(2), 123–140. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://research.rug.nl/en/publications/under-one-roof-a-review-and-selective-meta-analysis-on-the-outcom>
22. Krahe, B. (2001). *The social psychology of aggression*. Hove: Psychology Press.

23. Krajncan, M., Zorc Maver, D., & Bajželj, B. (ur.). (2008). *Socialna pedagogika – med teorijo in prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
24. Kramarič, K. (2007). Vzgojni zavodi ali odlagališče problemov, ki jih država noče slišati? *V Zin za otroke in mladostnike: posvet*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
25. Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.
26. Kron, F. W. (1994). *Grundwissen Pädagogik*. München: E. Reinhardt.
27. Lamovec, T., & Rojnik, A. (1978). *Agresivnost*. Ljubljana: Univerzum.
28. Long, N. J., & Wilder, M. T. (1993). From rage to responsibility: A massaging numb values LSI. *Journal of Emotional and Behavioral Problems*, 2(1), 35–40.
29. McMahon, R. J., & Frick, P. J. (2007). Conduct and oppositional disorders. V E. J. Mash, & R. A. Barkley (ur.), *Assessment of childhood disorders* (str. 132–183). New York: The Guilford Press.
30. Mesec, B. (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
31. Mørkrid Thøgersen, D., Bjørnebekk, G., Scavenius, C., & Elmoose, M. (2021). Callous-unemotional traits do not predict functional family therapy outcomes for adolescents with behavior problems. *Frontiers in Psychology*, 11, 1–13. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2020.537706/full>
32. Novak, B. (2020). *Družinski zakonik: z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
33. Obid, M., & Rapuš-Pavel, J. (2009). Soočanje z agresivnim vedenjem otrok in mladostnikov po modelu LSCI. *Socialna pedagogika*, 13(4), 439–440.
34. Papalia, D. E., Olds, S. W., & Feldman, R. D. (2007). *Human development*. New York: McGraw Hill.
35. Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., & Gramc, J. (2017). *Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
36. Skalar, V. (1995). *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
37. Škoflek, I. (2009). *Ali se lahko učenci s čustvenimi in vedenjskimi težavami/ motnjami šolajo skupaj z drugimi učenci (ustvarjanje pogojev, da postanejo vzgojno težavni manj težavni in učno bolj uspešni)*. Pridobljeno 5. 5. 2024 s https://www.sous-slo.net/wp-content/uploads/2016/02/program1_dr-ivan-skoflek.pdf

38. Šoln Vrbinc, P., Jakič Brezočnik, M., & Švalj, K. (2016). *Vzgojni zavodi*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
39. Tomori, M. (2013). Duševne motnje v razvojnem obdobju. V P. Pregelj, B. Kores Plesničar, M. Tomori, B. Zalar, & S. Ziherl (ur.), *Psihiatrija* (str. 54–60). Ljubljana: Psihiatrična klinika.
40. Train, A. (1995). *Helping the aggressive child: How to deal with difficult children*. London: Souvenir Press.
41. Tušak, M., & Tušak, M. (2003). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
42. Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. Ule, M., Bečaj, J., Škoflek, I., Brinc, F., Toler, J., Musec, J., & Nečimer, R. (1991). *Drugačni otroci in mladostniki drugačne metode*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
44. Vec, T. (1993). Agresivni otroci in mladostniki v skupini. *Psihološka obzorja*, 2(3/4), 189–197.
45. Vec, T. (2014). *Mit o agresiji in nasilju* [Video]. 12. 2. Pridobljeno 5. 5. 2024 s https://www.youtube.com/watch?v=DJWnLAP0x4&ab_channel=Pedago%C5%A1kafakultetaUniverzevLjubljani
46. *Zakon o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (ZIUOM)* (1976). Ur. l. SRS 19/1976, Ur. l. RS 8/1990, 12/91-I, 54/92 – ZSV in 54/2000 – ZUOPP.
47. *Zakon o nepravdnem postopku (ZNP-1)* (2019). Ur. l. RS 16/2019.
48. *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami*. (2020). Pridobljeno 3. 3. 2024 s <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=10552>
49. *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI)* (2020). Ur. l. RS 200/2020.
50. Zalokar, L. (2004). *Spremembe psihosomatskih značilnosti otrok in mladostnikov v Vzgojnem zavodu Planina v desetletnem obdobju* (Magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
51. Zaviršek, D. (2005). Vloga služb socialnega varstva pri obravnavi nasilja nad ženskami in otroki. *Javna uprava*, 41(2-3), 553–570.
52. Zrim Martinjak, N. (2017). Razlogi za današnje delovanje vzgojnih zavodov v Sloveniji. *Socialna pedagogika*, 21(1/2), 73–94.

53. Žužul, M. (1989). *Agresivno ponašanje: psihologijska analiza*. Zagreb: Redna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske.